Меѓународен Славјански Универзитет – Битола

Втор циклус на студии

Психологија во социјалната заштита

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ТЕМА: **„ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА“**

Ментор:

Проф. д-рМирослав Пендароски

Кандидат:

Маја Камшикоска - 234004

Мај, 2024 – Битола

Содржина

ВОВЕД 7

ГЛАВЕН ДЕЛ 9

I ДЕЛ: ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ КОН „ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА“ 9

1.1. Насилно однесување 9

1.2. Возраста како фактор за насилно однесување 11

1.3. Поим на врсничко насилство 12

1.4. Видови на врсничко насилство 14

1.5. Знаци и симптоми кои укажуваат напостоење на врсничко насилство 16

1.6. Како изгледа врсничкото насилство? 17

1.7. Причини и ризик фактори на врсничко насилство 19

1.8. Зошто децата вршат врсничко насилство? 21

1.9. Избор на жртвата 22

1.10. Последици од врсничкото насилство 22

1.10.1. Психолошки ефекти 24

1.10.2. Физички ефекти 25

1.10.3. Ефекти врз образованието 25

1.11. Карактеристики кои ги поседуваат насилниците 26

1.11.1. Психолошки карактеристики на насилниците 27

1.12. Девојчињата како вршители на врсничко насилство 27

1.13. Карактеристики кои ги поседуваат жртвите на врсничко насилство 28

1.14. Пријавување на врсничко насилство 28

1.15. Превенција на врсничкото насилство 30

1.16. Начини на намалување на ризикот од врсничко насилство 31

1.17. Начини преку кои може да се запре врничкото насилство 32

1.18. Третмани на жртвите на врсничко насилство 33

1.19. Помош од страна на семејството 34

1.19.1. Правилно постапување од страна на родител во случај кога неговото дете е жртва на врсничко насилство 36

1.20. Правилно постапување од страна на родителот во случај кога неговото дете е вршител на врсничко насилство 38

1.21. Работи кои треба да ги направи дете – жртва на врсничко насилство 41

1.22. Работи кои треба да ги направи дете кое врши врсничко насилство со цел да се престане со тоа ... 42
1.2. РЕЛЕВАНТНИ ИСТРАЖУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ ... 44
1.2.1. Меѓународна статистика ... 44
1.2.1.1. Стапки на инциденца ... 46
1.2.1.2. Ефекти од врсничкото насилство ... 47
1.2.1.3. Сајбер врсничко насилство меѓу деца на возраст од 9-12 години ... 47
1.2.1.4. Физичкото врсничко насилство и сексуалното врсничко насилство како најчести видови на насилство ... 48
1.2.1.5. Детското ментално и физичко здравје се погодени од врсничкото насилство ... 50
1.2.2. Врсничко насилство во САД ... 50
1.2.2.1. Колку често е врсничкото насилство ... 51
1.2.2.2. Врсничкото насилство во основните училишта ... 51
1.2.2.3. Сајбер-врсничко насилство ... 52
1.2.2.4. Видови на врсничко насилство ... 52
1.2.3. Врсничко насилство во Обединетото кралство ... 53
II. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО ... 55
2.1. Одредување на предмет на истражувањето ... 55
2.2. Цели и карактер на истражувањето ... 56
2.3. Задачи на истражувањето ... 58
2.4. Хипотези ... 59
2.5. Варијабли ... 59
2.6. Метод на истражување, техники и инструменти ... 60
2.7. Популација и примерок ... 62
2.8. Статистичка обработка на податоците ... 62
2.9. Организација и спроведување на исражувањето ... 64
III. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ... 65
3.1. Анкета број 1 (Членови на училишниот персонал во основните училишта) - ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА ... 65
3.1.1. Резултати добиени од Анкета број 1 ... 65
3.2. Анкета број 2 (Ученици во основните училишта) - ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА ... 77
3.2.1. Социодемографски варијабили ... 77

3.2.2. Резултати добиени од Анкета број 2 81
IV. ДЕЛ 98
4.1. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА 98
4.2. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА 101

ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА

АПСТРАКТ

Врсничкото насилство е прашање кое нашироко се манифестира и истражува низ целиот свет. Врсничкото насилство е доста развиено во денешното општество. Започнува од рана возраст и продолжува во основно и средно училиште.

Наставниците и професорите се среќаваат со различни форми на врсничко насилство. Најмногу врсничкото насилство е застапено во основното училиште, бидејќи учениците почнуваат да го истражуваат општеството на поинаков начин, а помачку тоа е застапено во средните училишта.

Целта на овој труд е да се направи анализа за да се истражи проблемот со врсничкото насилство кое е доста застапено и на крај да се направи систематизирање на податоците за степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и предметната настава во основните училишта на територијата на Прилеп.

Клучни зборови: ученици, наставници, малтретирање, жртва, насилник...

AGE AS A FACTOR FOR VIOLENT BEHAVIOR AND THE DEGREE OF REPRESENTATION OF PEER VIOLENCE IN PRIMARY SCHOOL

ABSTRACT

Peer-to-peer violence is an issue that is widely manifested and researched around the world. Peer violence is quite developed in today's society. It starts at an early age and continues in primary and secondary school.

Teachers and professors encounter different forms of peer violence. Peer-to-peer violence is most prevalent in elementary school, as students begin to explore society in a different way, and it is even more prevalent in secondary schools.

The purpose of this paper is to make an analysis to investigate the problem of peer violence, which is quite prevalent, and finally to systematize the data on the degree of representation of peer violence in class and subject teaching in the municipal primary school.

Key words:students, teachers, bullying, victim, bully...

ВОВЕД

Врсничкото насилство во основните училиштата е системски проблем кој е се почест во денешно време. Врсничкото насилство е повторено агресивно однесување кое се карактеризира со нерамнотежа на моќта и намера да се предизвика штета. Учениците кои се жртви на врсничко насилство често се чувствуваат загрозени и немоќни.

Врсничкото насилство како појава која долго била толерирана од многумина како обред на премин во зрелоста, сега е препознаен како главен и превентивен проблем помеѓу врсниците, кој може да има долготрајни, штетни последици. Тие последици, за оние кои се жртви на врсничко насилство, за оние кои го вршат врсничкото насилство и за сведоците кои се присутни за време на чинот на извршување вклучуваат слаби училишни резултати, анксиозност, депресија и идно деликвентно и агресивно однесување.

Државните и локалните власти реагираа со усвојување закони и спроведување на програми за спречување на малтретирањето и справување со неговите последици. Сепак, многу од овие одговори се преземени со малку внимание на она што е познато за врсничкото насилство и неговите ефекти.

Суштината на ова истражување лежи во подлабоко објаснување и определување на поимот врсничко насилство, на неговите карактеристики, на лицата кои се жртви на врсничко насилство, видовите врсничко насилство, препознавањето и пријавувањето на врсничкото насилство, што е од особено значење. Понатаму, кои се начините на превенција, а од друга страна кои се начините на спречување на врсничкото насилство, доколку дојде до него, како да се постапи во тие ситуации и многу други прашања кои се поврзани со оваа област.

Посебен осврт во ова истражување ќе дадеме на возраста како фактор при насилното однесување, поточно на нејзиното влијание врз насилното однесување. Исто така, посебно внимание ќе се обрне и на прашањето за степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската настава и врсничкото насилство во предметната настава. Така, ќе добиеме податоци и подлабоко ќе навлеземе во тематиката што се однесува на разликата помеѓу степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската настава, односно кај децата на возраст од 5,5 - 6 години до 10 години, и

степенот на застапеност на врсничкото насилство во предметната настава, односно кај децата на возраст од 10-11 години до децата на возраст од 15 години.

Оправданоста на овој труд и истражувањето се должи на тоа што се поголем е бројот на деца кои се жртви на врсничко насилство, како резултат на што имаат штетни последици врз нивниот понатамошен раст и развој.

ГЛАВЕН ДЕЛ

I ДЕЛ: ТЕОРЕТСКИ ОСВРТ КОН „ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА“

1.1. Насилно однесување

Насилно однесување е секое однесување на поединец кој се заканува или всушност му штети или повредува друг поединец или неговиот имот. Насилното однесување често започнува со вербални закани, но со текот на времето ескалира и вклучува физичка повреда.

Светската здравствена организација го дефинира насилството како употреба на физичка сила или моќ на вистинска закана против себе, против друго лице или против група или заедница, што или резултира или има какви било шанси да резултира со повреда, смрт, психолошка повреда, развојна попреченост, или лишување,[1] така што насилното однесување може да се смета како однесување кое го наведува субјектот или заедницата да изврши насилни дејствија.

Така, насилното однесување, особено употребата на физичко насилство, е значаен јавно здравствен проблем во светот бидејќи има сериозни лични и социјални последици.

Поголема загриженост е групата на деца и адолесценти, тие се појавуваат во статистиката како најтешко повредени, како што сугерираат неколку студии во обид да се прошири знаењето за можните фактори поврзани со физичките пресметки меѓу младите.[2]

Претходните истражувања покажуваат висока преваленца на насилно однесување преку физичка борба. Според едно истражување било идентификувана преваленца на

[1] J. C. León, J. Carmona, and P. García, (2010) “Health-risk behaviors in adolescents as indicators of unconventional lifestyles,” Journal of Adolescence, vol. 33, no. 5, pp. 663–671

[2] C. Currie, Ed., (1998) Health Behaviour in School-Aged Children, A WHO Cross-National Study. Research protocol for the 1997/98 Survey, Research Unit in Health and Behavioural Change, University of Edinburgh.

физички пресметки кај 14% од младите луѓе на возраст од 13 години и постари во Европската унија.

Во Соединетите Американски Држави, Истражувањето за ризично однесување на младите (YRBS) идентификувало дека 34,4% од средношколците (приближно 16 години) биле вклучени во некој вид физичка пресметка.[3]

Во Бразил, студија спроведена во јужниот регион покажа дека 16,5% од младите луѓе (од 15 до 19 години) биле вклучени во физички пресметки.[4]

Насилството е научено однесување, па затоа е особено важно да им се помогне на децата да научат дека насилството не е здрав начин за решавање на конфликтот. Пред се, на децата треба да им се постави добар пример со справување со конфликтот на мирен и внимателен начин. Никогаш не треба да се употребува насилство, како што е тепање, штипкање, влечење за уво, удирање, туркање или гушење, за да се дисциплинира детето.

Слика 1 – Насилно однесување преку вербални закани

[3] R. Lowry, D. K. Eaton, N. D. Brener, and L. Kann, (2011) "Prevalence of health-risk behaviors among Asian American and Pacific islander high school students in the U.S., 2001–2007," Public Health Reports, vol. 126, no. 1, pp. 39–49

[4] J. C. Farias Júnior, M. V. Nahas, M. V. G. Barros et al., (2009) "Comportamentos de risco à saúde em adolescentes no Sul do Brasil: prevalência e fatores associados," Revista Panamericana de Salud Pública, vol. 25, no. 4, pp. 344–352

Постојат некои работи кои можат да ја направат личноста да биде склона кон насилство. Тие вклучуваат:

- Историја на злоупотреба во детството.
- Историја на насилничко однесување.
- Ниска самодоверба и чувство на безнадежност.
- Употреба или злоупотреба на алкохол или дрога.
- Проблеми со менталното здравје, како што се шизофренија, биполарно растројство или растројство на личноста.
- Историја на апсења.
- Историја на обид за самоубиство.
- Чувство на сомнеж или непријателство.

Насилното однесување може да се појави во циклуси. Прво, има конфликт и тензија. Потоа следи злоупотреба на друг или уништување на неговиот имот. Овој модел обично се повторува и се влошува со текот на времето.[5]

1.2. Возраста како фактор за насилно однесување

Форензичката психијатриска и психолошка арена долго време има задача да ги разбере корелациите на агресијата и да даде мислења за ризикот на поединецот да изврши насилен чин. Насилството може да биде физичко, сексуално, психичко или каква било комбинација. Тоа е чин кој има за цел да му наштети на друг.

Повеќето алатки кои моментално се достапни за да помогнат во предвидувањето на насилството, главно се наменети за младите и возрасните на работоспособна возраст кои се вклучени во правдата. Во моментов, не постојат достапни алатки кои го проценуваат ризикот од насилство од постарите возрасни лица.

Примарниот фактор на ризик идентификуван во повеќето од случаите, ако не и сите, укажува на ризикот од насилство, како резултат на возраста или возраста при првиот насилен настан. Добро е признаено дека адолесцентите и младите луѓе имаат поголема веројатност да демонстрираат насилство од која било друга возрасна група.

[5] Healthwise, S. (2023, June 25) Violent Behaviour

Причините дадени за ова ја вклучуваат сложената врска помеѓу надворешните фактори, како што се неповолните искуства од детството, неконзистентно или грубо родителство, изложеност на насилство на млада возраст, негативните здруженија на врсниците и индивидуалните фактори, како што се лошата регулација на емоциите, импулсивноста, лошото справување. вештини и слаби вештини за решавање проблеми.

Исто така, утврдено е дека како што созреваме и влегуваме во средината на зрелоста, многу од овие прашања се намалуваат и ризикот од насилство се намалува. За одредени видови насилство (особено сексуалното насилство), утврдено е дека нечиј ризик од рецидив постепено се намалува како што поединецот старее и навлегува во 60-тите години.

1.3. Поим на врсничко насилство

Врсничкото насилство (булингот) е форма на агресивно однесување во кое некој намерно и постојано предизвикува повреда или непријатност на друго лице.[6]Врсничкото насилство може да биде во форма на физички контакт, зборови или посуптилни постапки.

Вознемируваниот поединец обично има проблем да се одбрани и не прави ништо за да го „предизвика“ вознемирувањето од страна на врсникот, односно врсниците.

Врсничкото насилство се повторува или има потенцијал да се повтори со текот на времето. И децата кои се малтретирани и кои малтретираат други може да имаат сериозни, трајни проблеми и последици.

За да се смета за врсничко насилство, однесувањето мора да биде агресивно и да вклучува:

Нерамнотежа на моќта: Децата кои малтретираат ја користат својата моќ, како што е физичката сила, пристапот до непријатни информации или популарноста, се со цел да ги контролираат или повредат другите. Нерамнотежата на моќта може да се промени со текот на времето и во различни ситуации, дури и ако тие вклучуваат исти луѓе.

[6]American Psychological Association - https://dictionary.apa.org/bullying

Повторување: Насилничките однесувања се случуваат повеќе од еднаш или имаат потенцијал да се случат повеќе од еднаш.

Булингот вклучува дејствија како што се закани, ширење гласини, напад на некого физички или вербално и исклучување некого од групата намерно.[7]

Врсничкото насилство е форма на злоупотреба од страна на врсници може да се појави во различни форми. Тоа е насочено кон одредено лице/лица и се повторува. Тоа вклучува моќ, агресија, заплашување и срам, а во некои случаи и закана и принуда. Врсничкото насилство доведува доранливост на децата-жртви и ги изложува и децата кои вршат врсничко насилство и оние кои се жртви на врсничко насилство на голем број социјални и ментални здравствени проблеми. Секое злоставување - особено онаа злоупотреба што може да доведе до размислување за самоубиство е опасно и штетно за животот на децата.

Врсничкото насилство вклучува физичко, психолошко и сексуално насилство и малтретирање. Следењето на напредокот кон целта на обезбедување на безбедна, ненасилна, инклузивна и ефективна средина за учење бара точни, ажурирани податоци, во кои ќе бидат вклучени и податоци за новите трендови на врсничко насилство.[8]

Кога децата вршат врсничко насилство, тие учат да користат моќ и агресија, со цел да ги контролираат и повредат другите. Децата кои се жртви на врсничкото насилство стануваат сè понемоќни и се наоѓаат заробени во односи во кои се малтретирани. Од друга страна, децата кои се очевидци на врсничко насилство, учат како моќта се стекнува со заплашување и како контролата се стекнува преку предизвикување страв.[9]

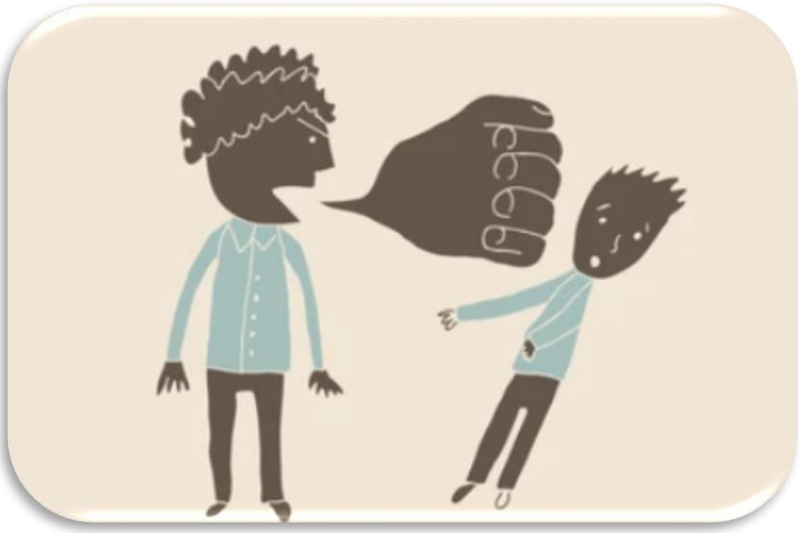
Од тие причини, возрасните мора да интервенираат и да ги научат децата како да се поврзат со луѓето со почит, на позитивен и здрав начин. Ако родителите не ги научат децата на тоа, единствените видови на односи што децата ќе ги развиваат додека растат ќе бидат нефункционалните. А, без здрави односи, децата не можат да се развиваат на здрав начин.

[7] A federal government website managed by the U.S. Department of Health and Human Services - https://www.stopbullying.gov/bullying/what-is-bullying
[8] United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2018) School violence and bullying: Global status and trends, drivers and consequences
[9] https://www.prevnet.ca/bullying

1.4. Видови на врсничко насилство

Постојат три основни видови на врсничко насилство и тоа:

Вербално насилство е насилство кое вклучува прозивка или навреда на некого за неговите физички карактеристики како тежина или висина или други атрибути вклучувајќи раса, сексуалност, култура или религија.

Слика 2 – Вербално врсничко насилство

Физичко насилствое насилство кое вклучува удирање или на друг начин повредување, туркање или заплашување друго лице или оштетување или кражба на неговите предмети.

Слика 3 – Физичко врсничко насилство

Социјално насилствое насилство кое вклучува постојано исклучување на друго лице или споделување информации, слики или друга дигитална содржина што ќе има штетно влијание врз другото лице.

Вербалното, физичкото и социјалното насилство може да се случат лично или онлајн, директно или индиректно, отворено или прикриено.[10]

Сајбер-насилството се случува преку употреба на информатички или комуникациски технологии како што се Инстант пораки или разговор, текстуални пораки, е-пошта и сајтови или форуми за социјално вмрежување. Има многу сличности со офлајн насилството, но сајбер-насилството може да биде и анонимно, може да допре до широка публика, а испратениот или поставен материјал може да биде тешко да се отстрани. Повеќето луѓе кои малтретираат сајбер, исто така малтретираат и офлајн.

Слика 4 – Сајбер врсничко насилство

Исто така, постојат и директно и индиреткно врсничко насилство, кои се комбинации од претходно објаснетите видови на врсничко насилство.

Директното врсничко насилство е комбинација од вербално и физичко врсничко насилство. Вербалното врсничко насилство вклучува говорни коментари или писмени информации кои се емоционално штетни за целниот ученик. Додека, физичкото малтретирање се состои од физичко повредување на ученикот или неговиот имот. Пример за директно малтретирање е удирање на ученик додека се употребуваат груби имиња или гнасни зборови.

[10] Australian Education Authorities - https://bullyingnoway.gov.au/understanding-bullying/types-of-bullying

Индиректното малтретирање е главно вербално и често се доживува во училиштата. Пример за такво однесување би бил ученик кој шири лажни информации за друг ученик со намера да предизвика понижување.

Подемот на технологијата го разви и насилство прекуИнтернет. Сајбер-врсничкото насилство е кога учениците користат е-пошта или социјални медиуми како Фејсбук за да напишат содржина која ќе го повреди целниот ученик.

Вообичаена форма на сајбер врсничко насилство е споделување приватни фотографии или видеа на ученик, без негова согласност. Овој облик на врсничко насилство е поподмолен и често се случува надвор од училишните терени, па затоа е потешко за наставниците да го откријат и да го решат.

Слично на сајбер-малтретирањето, социјалното или релациското врсничко насилство е кога учениците озборуваат или шират гласини за да му наштетат на угледот на ученикот на кој се однесуваат озборувањата или гласините.

1.5. Знаци и симптоми кои укажуваат напостоење на врсничко насилство

Знаците кои може да укажуваат на тоа дека детето е жртва на врсничко насилство вклучуваат исчезнати предмети, необјаснети повреди и ограничен број пријатели. Симптомите што ги доживуваат жртвите на врсничко насилство може да бидат физички, емоционални и бихејвиорални.

Примерите на физички симптоми ги вклучуваат оние кои често се поврзуваат со стрес, како што се главоболки, стомачни болки, промени во апетитот, мокрење во кревет, вртоглавица и други болки кои ги чувствуваат децата.

Психолошките симптоми често вклучуваат раздразливост, анксиозност, тага, проблеми со спиењето, чести кошмари, умор, осаменост, беспомошност и чувство на изолираност.

Жртвите на врсничко насилство може да покажат и бихејвиорални симптоми, како што се: избегнување социјални ситуации, одење на училиште или работа доцна, непосетување на училишните часови, без притоа да им кажат на родителите, па дури и

обид да им се одмаздат на нивните насилници. Нивните оценки на училиште може да се намалат и тие можат да станат самоуништувачки (на пример, да бегаат од дома, да се повредат или да размислуваат за самоубиство), што, исто така е знак за тоа дека постои врсничко насилство.

Врсничкото насилство влијае на децата на различни начини, но некои вообичаени знаци на малтретирање се тоа дека жртвата:[11]

- е невообичаено таинствена и тивка
- се појавува како пречувствителна или плачлива, или има лути испади
- не спие правилно
- има физички повреди како модринки, исеченици или гребаници
- станува изолирана, повлечена или губи на интерес за нормални активности
- има физички болки и болки како главоболки или стомачни болки
- добива повеќе пораки од вообичаено преку социјалните мрежи
- не сака да оди на училиште
- нема пријатели
- има оштетени или исчезнати лични работи

Врсничкото насилство може да му се случи на секого на која било возраст. Многу малку деца кажуваат некому дека се малтретирани. Тие може да се чувствуваат слаби, засрамени или исплашени, а тоа ја влошува ситуацијата.

1.6. Како изгледа врсничкото насилство?

Врсничкото насилство може да му се случи на секого, секаде и на многу различни начини. Тоа може да биде на физичко место, како игралиште, училница, училишен автобус или парк, или онлајн, на социјалните мрежи или преку СМС пораки.

Врсничкото насилство е многу сложено. Тоа може да биде физичко, вербално или социјално насилство. Тоа може да биде очигледно или скриено.

[11]Bullying No Way- https://bullyingnoway.gov.au/resource/fact-sheets/Documents/bnw-factsheet-4-signs-of-bullying.pdf#search=signs%20of%20bullying

Физичкото насилство вклучува повредување на телото или стварите што се во сопственост на една личност, како што се удирање, клоцање, сопнување, туркање, земање или оштетување на предмети, груби гестови со раце и слично.

Вербалното насилство е кажување или пишување лоши работи, како што се закани, дискриминаторски забелешки, прозивки, исмејување, навредливи коментари, е-пошта, пораки, анонимни коментари и слично.

Социјалното насилство вклучува повреда на нечиј углед или односи со другите, како што се ширење гласини или лични информации, исклучување од групи или активности, кажување лаги за некого, објавување негативни коментари и лаги на Интернет и слично.

Врсничко насилство е кога овие работи се случуваатили имаат потенцијал да се случат, повторно и повторно. Вербалното и социјалното насилство може да биде исто толку штетно како и физичкото насилство, а понекогаш дури и поштетно.

Одредени видови на врсничко насилство може лесно да се видат, како што е тупаница или прозивка, додека други видови на врсничко насилство може да бидат скриени и тешко за другите да ги видат, како што се заканувачки погледи, шепотење, исклучување или ограничување од групи или активности. Но, секако поголем дел од врсничкото насилство е скриено од возрасните.

Врсничкото насилство, како што спомнавме и погоре може да се случи лично или онлајн. Децата кои се малтретирани преку Интернет честопати се малтретирани и лично, но, не значи дека секогаш е така. Ова значи дека кога едно дете се справува со онлајн врсничко насилство, важно е да се погледне и од други аспекти.

Во поголемиот дел од времето кога се случува врсничко насилство на училиште, има сведоци, поточно врсници на оние кои се вклучени во проблемот. Обично има три страни - иницијатори (оние кои вршат врсничко насилство), мети (оние кои се жртви на врсничко насилство) и случајни минувачи (оние кои се сведоци на врсничкото насилство).[12]

[12]https://parents.education.govt.nz/secondary-school/wellbeing/bullying/#looks-like

Вообичаено е децата да имаат различни улоги во различно време. Но, некои деца се и жртви на врсничко насилство и насилници, а во други случаи се или жртви или насилници.Затоа, велиме дека секоја ситуација е различна.

1.7. Причини и ризик фактори на врсничко насилство

Ризик факторите да се биде жртва на врсничко насилство вклучуваат слабо разбирање на емоционалните или социјалните интеракции, склоноста лесно детето да се вознемирува или веќе да страда од анксиозност или депресија.[13] Вистинската или воочената тежина на жртвата е исто така ризик фактор кој има особено влијание. Недоволната тежина е поврзана со врсничкото насилство.

Децата кои имаат пречки во развојот, се имигранти или оние кои припаѓаат на малцинства со високи достигнувања се исто така поранливи на врсничко насилство.

Постојат различни причини зошто луѓето малтретираат, вклучувајќи:[14]

- сакаат да доминираат меѓу другите и да го подобрат нивниот социјален статус
- имаат ниска самодоверба и сакаат да се чувствуваат подобро и да имаат поголема моќ
- имаат недостаток на каење или неуспех да го препознаат своето однесување како проблем
- чувство на лутина, фрустрираност или љубомора
- претходно биле жртва на врсничко насилство.

[13] Roxanne Dryden-Edwards, (2024) What is bullying? How can someone distinguish bullying from hazing or meanness?
[14]Australian Human Rights Commission - https://humanrights.gov.au/

Слика 5 – Сликовит приказ на причините на врсничко насилство

Некои деца кои малтретираат уживаат и ги исполнува тоа што го прават. На други им се допаѓа конфликтот и агресијата. Некои имаат потешкотии со самодовербата, па тоа ги прави да бидат слони кон вршење врсничко насилство. Други паксе емоционално запоставени или и самите тие доживуваат насилство, па тоа го пренесуваат и врз другите, на тој начин што го исфрлаат гневот од себе.

Насилниците имаат поголема веројатност да имаат доживотни проблеми како што се депресија или проблеми со агресија.

Децата можат да преземат различни улоги во различни околности. Оние кои се малтретирани во една ситуација може да бидат насилници во друга и слично.

1.8. Зошто децата вршат врсничко насилство?

Врсничкото насилство е резултат на потребата на насилникот да добие и да ја задржи контролата над некој друг. Во врсничкото насилство е секогаш вклучена аресија. Постојат два различни типа на агресија и тоа: проактивна агресија и реактивна агресија. Проактивната агресија се опишува како организирана, емоционално одвоена и водена од желбата за награда. Реактивната агресија пак, се дефинира како импулсивна, како одговор на согледана закана или предизвикувач, и обично е поврзана со интензивни емоции, особено анксиозност или гнев.

Спротивно на насилникот кој е социјално неспособен и се обидува да направи да се чувствува подобро, насилниците кои никогаш не биле жртви на малтретирање имаат прилично висока самодоверба.

Децата имаат тенденција да имаат ниска толеранција за фрустрација, проблеми со сочувствувањето со другите и тенденција да гледаат на безопасното однесување на нивните жртви како на провокативно. Кај децата-насилници, поголема е веројатноста да страдаат од ментален здравствен проблем во споредба со децата кои не се насилниците.

Многу од децата-насилници кои никогаш претходно не биле жртви на врсничко насилство, себеси се сметаат за стратешки контролори, а користат и просоцијални дејства (на пример, допадливост и популарност) и негативни дејства (на пример, заплашување или принудување на другите) за да се вклучат во овие навредливи однесувања кон другите.

Од друга страна пак, насилниците кои биле жртви на врсничко насилство претходно, имаат тенденција да бидат поагресивни од насилниците кои никогаш не биле жртва на ваков вид на насилство. Тие имаат тенденција да бидат помалку популарни, почесто малтретирани од нивните браќа и сестри, да потекнуваат од семејства со низок социо-економски статус, но исто така и да бидат запоставувани и злоставувани од нивните родители и/или старатели.[15]

[15]Roxanne Dryden-Edwards, (2024) What is bullying? How can someone distinguish bullying from hazing or meanness?

Случајните очевидци на случаите наврсничко насилство, оние кои се сведоци на тоа, но не се ниту примарен насилник, ниту жртва, имаат тенденција да подлегнуваат на тоа, Овие деца, наместо да се обидат да го спречат проблемот и да помогнат, го поддржуваат врсничкото насилство, бидејќи стравуваат да станат жртва на насилникот ако не го поддржат однесувањето.

1.9. Избор на жртвата

Насилниците не би можеле да постојат без жртви. Истражувањата покажуваат дека оние кои се избрани за да бидат жртви на врсничко насилство немаат самоувереност дури и во незаканувачки ситуации и зрачат со страв долго пред да се сретнат со насилниците. Тоа се деца кои не се залагаат за себе.

До околу 7-годишна возраст, насилниците ги избираат речиси сите. После тоа, тие издвојуваат деца за плен, деца кои би биле соодветно покорни жртви. Насилниците сакаат жртви кои стануваат видно вознемирени кога ќе бидат прифатени и кои немаат пријатели или сојузници. Истражувањата откриваат дека оние кои се избрани како жртви покажуваат несигурност и страв.[16]

1.10. Последици од врсничкото насилство

Важно е родителите и луѓето кои работат со деца и адолесценти да разберат дека врсничкото насилство може да има и кратки и долгорочни последици врз сите вклучени страни. Повеќето направени истражувања за врсничкото насилство покажуваат дека оние кои ги малтретираат другите се исто така негативно погодени, како и оние кои се и малтретирани, а последици од врсничкото насилство имаат дури и оние кои не се директно инволвирани, туку се сведоци на истото.

Врсничкото насилство може да биде поврзано со значително сериозни проблеми и последици врз децата. Децата кои вршат врсничко насилство се изложени на поголем ризик да се вклучат во деликвентно однесување, вклучувајќи вандализам, како и

[16]Psychology Today - https://www.psychologytoday.com/us/basics/bullying

насилство и надвор од училиштето. Тие исто така се изложени на ризик од злоупотреба на супстанции и напуштање на училиштето.

Од друга страна пак, жртвите на врсничко насилство, исто така, имаат тенденција да развијат или да ја зголемат веќе постоечката анксиозност.

Врсничкото насилство може да резултира со физичка повреда, социјална и емоционална вознемиреност, самоповредување, па дури и смрт. Исто така, го зголемува ризикот од депресија, анксиозност, тешкотии со спиењето, пониски образовни достигнувања и бегање од училишните часови.

Децата кои ги малтретираат другите се изложени на зголемен ризик од злоупотреба на супстанции, проблеми во образованието и доживување насилство подоцна во адолесценцијата и зрелоста.[17]

Од друга страна, децата кои малтретираат други, а и самите се малтретирани трпат најсериозни последици и се изложени на поголем ризик за менталното здравје и проблеми во однесувањето.

Насилниците и жртвите на врсничко насилство имаат тенденција да доживуваат депресија повеќе од нивните врсници кои не биле вклучени во врсничко насилство, ни како насилници, ни како жртви. Ова може да доведе до проблеми во нивиот процес на образование, чести отсуства од училиште, осаменост и социјална изолација.

Според некои направени истражувања е дојдено до заклучок дека насилниците и нивните жртви исто така се изложени на ризик да имаат дефицит на внимание и хиперактивност (АДХД).

Така, децата кои не биле насилници, но биле жртви на врсничко насилство претходно, се изложени на ризик да имаат помал круг на социјална поддршка во иднина, а насилници кои биле жртви на врсничко насилство претходно,се изложени на поголем ризик да имаат лошо физичко здравје, да искажуваат асоцијално однесување и имаат поголема веројатност да станат млади родители, во споредба со насилниците кои никогаш претходно не биле жртви на врсничко наилство.

[17]Farrington D, Baldry A. Individual risk factors for school bullying. Journal of Aggression, Conflict and Peace Research 2010;

Децата кои се и жртви на врсничко насилство и насилнци се чини дека се поранливи на искусување на интернализирачки симптоми (на пример, осаменост, депресија и анксиозност) и/илиекстернализирачки симптоми(на пример, асоцијални).

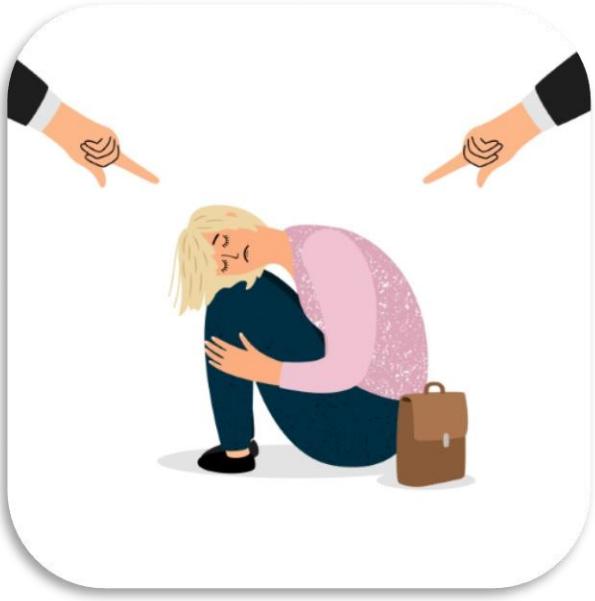
Жртвите на врсничко насилство се изложени на ризик од физички или емоционални проблеми, проблеми со спиењето, пад на училишниот успех, нарушени односи со другите, губење на почит кон групата или личноста што ги малтретираи губење на довербата во другите. Овие лица се исто така изложени на ризик да имаат потреба од медицинска или психијатриска хоспитализација.

Да се биде насилник или жртва на врсничко насилство, значи зголемен ризикот од самоповредување, како и самоубиствени мисли и постапки и кај момчињата и девојчињата. Истражувањата покажуваат дека ризикот од мисли и обиди за самоубиство се чини дека е поголем за девојките жртви и девојките насилници, без разлика колку ретко се случува врсничкото насилство.[18] Сепак, се чини дека ризикот од самоубиствени мисли се зголемува кај момчињата насилници и жртви кога врсничкото насилство се повторува постојано. Интересно е тоа што зачестеноста на обиди за самоубиство кај момчињата насилници и жртви се чини дека се зголемува дури и кога малтретирањето се случува поретко.

1.10.1. Психолошки ефекти

Психолошките ефекти од врсничкото насилство вклучуваат: депресија, анксиозност, ниска самодоверба, самоповредувачко однесување (особено за девојчиња), алкохол и употреба и зависност од дрога, агресија, и вмешаност во насилство или криминал (особено за момчиња). Врсничкото насилство може да доведе до проблеми со менталното здравје за секое дете, а кај оние кои веќе имаат потешкотии во менталното здравје уште поголема е веројатноста да бидат малтретирани и да ги искусат неговите негативни ефекти.

[18]Roxanne Dryden-Edwards, (2024) What is bullying? How can someone distinguish bullying from hazing or meanness?

Слика 6 – Депресија, како последица на врсничко насилство

1.10.2. Физички ефекти

Физичките ефекти од врсничкото насилство можат да бидат очигледни и непосредни, како што е повреда од физички напад. Сепак, стресот и траумата од врсничкото насилство, исто така може да доведат до физички проблеми со текот на времето.

Дете кое е жртва на врсничко насилство може да развие нарушувања на спиењето - како што се отежнато заспивање или останување во сон - стомачни болки, главоболки, забрзано чукање на срцето, вртоглавица, мокрење во кревет и хронични болка и соматизација (т.е. синдром на вознемирувачки, физички симптоми кои не можат да се објаснат во медицината).

1.10.3. Ефекти врз образованието

Истражувањата постојано покажуваат дека малтретирањето може да има негативно влијание врз тоа колку добро децата и адолесцентите напредуваат на училиште.

Негативното влијание се огледува и на стандардизираните резултати од тестовите, почнувајќи од градинка и продолжувајќи до средното училиште.[19]

Слика 7 – Бегање од часови, како последица на врсничко насилство

1.11. Карактеристики кои ги поседуваат насилниците

Децата не се раѓаат како насилници, децата стануваат насилници. Тоа се случува на рана возраст, ако со нормалната агресија на 2-годишните деца не се постапува доследно, така што децата не успеваат да стекнат внатрешни ограничувања против таквото однесување. Врсничкото насилство останува многу издржлив стил на однесување, најмногу затоа што насилниците го добиваат она што го сакаат - барем на почетокот.

И момците и девојките можат да бидат насилници. Насилниците се:

- агресивни. Овој вид на насилник може ги исмева жртвите во лице или физички повредува.
- тивко и подмолно. Овој вид насилник може да се обиде да манипулира тајно. Тие може анонимно да започнат штетна гласина само за да видат што ќе се случи.

[19] The Consequences of Bullying , Contract No. HHSH250201600025G funded by the Maternal and Child Health Bureau, Health Resources and Services Administration, U.S. Department of Health and Human Services.

- пријателски и лажен. Овој вид на насилник може да се преправа дека е пријател со идната жртва, се со цел идната жртва да му кажува тајни, за потоа да прави работи со кои лицето ќе биде повредено.

Насилниците имаат многу заеднички карактеристики:

- сакаат да имаат контрола над другите
- се фокусирани на себе
- имаат слаби социјални вештини и тешко се согласуваат со луѓето
- не се грижат за емоциите на луѓето и немаат емпатија
- често се несигурни и ги малтретираат другите за да се чувствуваат подобро.[20]

1.11.1. Психолошки карактеристики на насилниците

Некои неодамнешни истражувања откриваат дека насилниците имаат посебна психолошка структура. Тие немаат просоцијално однесување, не се вознемирени од анксиозност и не ги разбираат чувствата на другите.[21]

Тие покажуваат една когнитивна карактеристика, еден вид параноја: погрешно ги читаат намерите на другите, честопати припишувајќи непријателство во неутрални ситуации. На другите можеби не им се допаѓаат, но тие обично се гледаат себеси прилично позитивно. Оние кои хронично вршат врсничко насилство имаат тенденција да имаат затегнати односи со родителите и врсниците.

1.12. Девојчињата како вршители на врсничко насилство

За девојчињата ее подеднакво веројатно како и за момчињата да бидат насилници, но многу помала е веројатноста да се вклучат во отворена агресија. Наместо тоа, тие имаат тенденција да ги повредуваат другите со оштетување или манипулирање на нивните односи.

Тие може да шират лажни гласини за некого, да им кажат на другите да престанат да сакаат некого за да се израмнат со него или неа, да се вклучат во социјална

[20] Leah J. Orchinik, PhD, (2023) Dealing With Bullying
[21] Psychology Today - https://www.psychologytoday.com/us/basics/bullying

исклученост, да се заканuваат дека ќе го повлечат пријателството за да ја постигнат својата цел и слични работи.[22]

1.13. Карактеристики кои ги поседуваат жртвите на врсничко насилство

Истражувањата покажуваат дека жртвите лесно се согласуваат со барањата на насилниците, предавајќи им работи кои тие ги сакаат. Тие плачат и заземаат одбрамбена положба.

Нивните многу видливи искажувања на болка и страдање се наградиза насилниците и служат како важен сигнал за доминацијата на насилникот. Децата кои стануваат жртви не нудат пречка за агресија, што може да ги направи несакани дури и кај нивните врсници кои не ги малтретираат.

1.14. Пријавување на врсничко насилство

Најпрвоврсничкото насилствотреба да се пријави во училиштето во кое детето-жртва на врсничко насилство учи, или на некој кому жртвата му верува ако тоа се случи надвор од училиште, на пример во клуб или онлајн.

Секој ученик, родител/старател или друг поединец кој верува дека детето било изложено на врсничко насилство или кој било сведок на врсничкото насилство може да го пријави инцидентот на наставник, директор, во стручната служба на училиштето или кај кој било друг вработен во училиштето. Кога ќе се поднесе извештај за ситуација на врсничко насилство, наставникот, директорот или оној кај кого е пријавен случајот, ќе го информира ученикот или родителот/старателот за правото да поднесе формална писмена жалба. На ученикот кој е наводна жртва на врсничко насилство ќе му се даде можност да го опише инцидентот, да идентификува сведоци кои можеби имаат релевантни информации и да обезбеди други докази за случајот.

[22]Psychology Today - https://www.psychologytoday.com/us/basics/bullying

Вработените во училиштето кои се сведоци на чин на дискриминација, вознемирување, заплашување или останат вид на врсничко насилство, треба да преземат итни чекори за да интервенираат кога тоа е безбедно.[23]

Кога околностите вклучуваат сајбер-врсничко насилство, лицата со информации за активноста ќе бидат охрабрени да зачуваат и испечатат електронски или дигитални пораки за кои сметаат дека претставуваат сајбер врсничко насилство и да го известат наставникот, директорот или друг вработен во училиштето, за да може да се истражи случајот.

Друг начин на кој треба да се почне со решавање на врсничкото насилство, доколку првиот начин не успее е да се каже на полицијата доколку врсничкото насилство вклучува кривично дело.

Доколку жртвата го пријави врсничкото насилство на училиште, училишниот персонал може да се справи со таквиот проблем на различни начини, во зависност од тоа колку е сериозна ситуацијата.

Така, членовите на училишниот персонал би можеле да се справат со ситуациите на врсничко насилство, на пример преку дисциплинирање на насилниците, или би можеле да го пријават во полиција или во социјалните служби кои се занимаваат со решавање на ваквите проблеми.

Секоја дисциплина мора да ги земе предвид посебните образовни потреби или попреченост што може да ги имаат вклучените ученици.

Жртвата на врсничко насилство може да поднесе жалба до полицијата за ситуацијата на врсничко насилство, но најдобро е пред се да се разговара со вработените во училиштето или со родителите.

Ако се пријавува сајбер-врсничко насилство, треба да се води евиденција за датумот и времето на повиците, е-поштата или пораките. Притоа, не треба да се бришат пораките што ги добивала жртвата на врсничко насилство.[24]

[23]https://www.sanjacinto.k12.ca.us/apps/pages/index.jsp?uREC_ID=1958091&type=d&pREC_ID=2075840
[24]https://www.gov.uk/bullying-at-school/reporting-bullying

1.15. Превенција на врсничкото насилство

Универзалната (примарна) превенција се фокусира на скрининг и насоки за унапредување на отпорноста и избегнување на ризикот од врсничко насилство. Секундарната превенција пак, вклучува третман, советување и упатување на деца и адолесценти кои доживеале повреди, како резултат на врсничкото насилство. Дополнително, давателите на педијатриска нега можат да се залагаат за училишните политики и државното законодавство за да се намали ризикот од насилство кај децата.

Како превентивните напори во однос на врсничкото насилство кои треба да ги презема училишниот персонал ќе ги спомнеме:

- Креирање политики против врсничко насилство и доставање на истите до персоналот, родителите и учениците;
- Интегрирање на материјалот за спречување на врсничкото насилство во наставната програма на сите нивоа на одделенија;
- Охрабрување на учениците да се спротивстават на насилниците, да пријават инциденти и да ги поддржат жртвите.

Како превентивните напори во однос на врсничкото насилство кои треба да ги преземат родителите ќе ги спомнеме:

- Разговарање со своето дете за тоа што да прави ако тоа или некој што го познава е жртва на врсничко насилство;
- Запознавање со политиките и правилата против врсничко насислтво на училиштето во кое учи детето;
- Посететување на училиштето во кое учи детето, за помош во однос на врсничкото насислтво врз своето или друго дете.[25]

Училиштата имаат тенденција да го спречат врсничкото насилство. Ефективните програми за спречување на врсничкото насилство на училиште вклучуваат едукација на учениците, родителите, наставниците и останатиот училишен персонал за тоа што е врсничко насилство и степенот до кој тоа е штетно за сите вклучени во него, разбирање како другите можат да гледаат на жртвите и како да се побара помош, во случај на врсничко насилство. Годишните анкети на децата кои се прават во училиштата може да

[25]Childrenssafetynetwork - https://www.childrenssafetynetwork.org/child-safety-topics/bullying-prevention

помогнат да се одржи свеста за тоа колку е сериозен проблемот со врсничкото насилство.

Самото информирање на родителите на децата-жртви на врсничко насилство има тенденција да го подобри квалитетот на животот на детето-жртва, бидејќи родителите преземаат мерки преку кои проблемот ќе биде решен.

Успешните училиишни програми против врсничко насилство го зголемуваат надзорот над учениците, укажуваат на јасните последици кои произлегуваат од врсничкото насилство и ги учат останатите ученици кои не се вклучени во врсничкото насилство како да застанат во одбрана на жртвите, така што врсничкото насилство добива стигма наместо да биде општествено прифатено.[26]

Интервенциите за кои се покажало дека помагаат во превенцијата на врсничкото насилство вклучуваат директна средна помеѓу насилникот и жртвата, се со целтие да се обидат да ги решат своите проблеми пред родители, наставници или друг член на училишниот персонал.

Наставниците кои директно или индиректно ги заплашуваат другите деца или толерираат такво однесување се пречка за спроведување на ефективна училишна програма против малтретирање.

1.16. Начини на намалување на ризикот од врсничко насилство

Ниската самодоверба има тенденција да биде ризик факторкај врсничкото насилство.Од таа причина, интервенциите кои промовираат самодоверба се важни начини за намалување на ризикот од врсничко насилство.

Интервенциите кои се насочени кон промовирање на самодоверба може да варираат од вклучување во активности во кои личноста се истакнува (на пример, театарски претстави, спортски активности и останати работни проекти), до ангажирање во психотерапија.

Со оглед на тоа што и изолацијата е ризик фактор и резултат на врсничко насилство, помагањето на лицето да се чувствува помалку осамено со давање на поддршка многу да помогне кон спречувањето на врсничко насилство.

[26]Roxanne Dryden-Edwards, (2024) What is bullying? How can someone distinguish bullying from hazing or meanness?

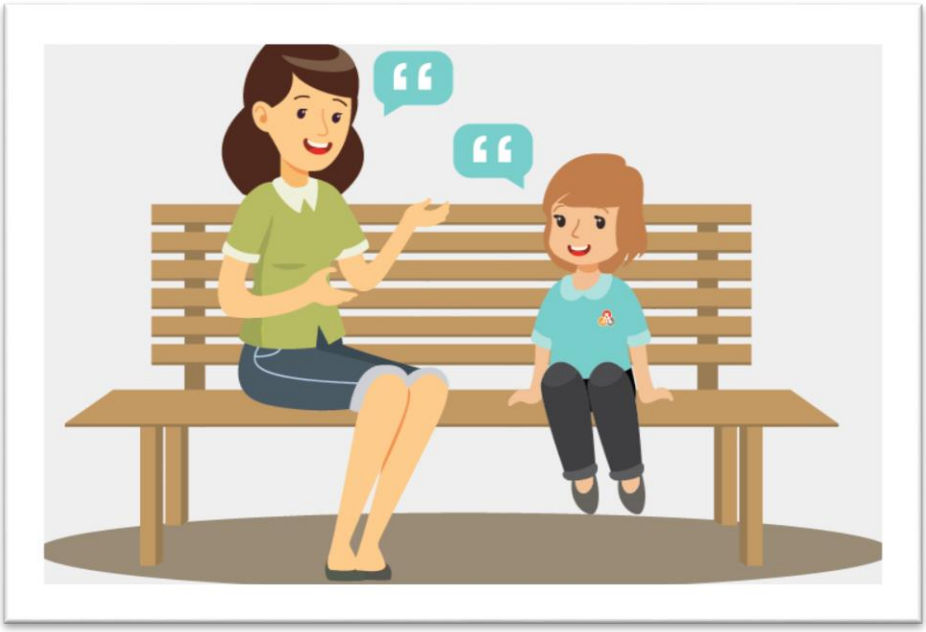
1.17. Начини преку кои може да се запре врничкото насилство

Ако врсничкото насилство не биде оспорено и запрено, тоа може да придонесе до средина каде што се толерира врсничкото насилство. Ако се случи ова, секој ќе се чувствува немоќен да го спречи.

Жртвата на врсничко насилство може да користи различни стратегии за да се справи со врсничкото насилство, и тоа:

- разговор со личност на која и верува
- придружба од некој на кого жртвата му верува кога оди да разговара со насилникот
- барање помош од агенција или служба за поддршка на деца кои се жртви на врсничко насилство и многу други стратегии.

Ако жртвата се чувствува безбедно и самоуверено, може да му пристапи на насилникот и да му укаже на тоа зошто неговото однесување не е во ред.

Слика 8 – Разговор со жртвата на врсничко насилство

Родителот, во случај кога неговото дете е жртва на врсничко насилство може да ги преземе следниве мерки:[27]

- помош на своето дете да остане фокусирано на изнаоѓање решение

[27]Bullying No Way - https://bullyingnoway.gov.au/

- уверување на своето дете дека тоа не е по негова вина
- разговор со своето дете за различни начини да се поврзе со насилникот и вежбање со него улоги преку игра
- разговор со родителите на насилникот, и/или со насилникот.

1.18. Третмани на жртвите на врсничко насилство

Професионалците за развој на детето имаат тенденција да сугерираат дека ако родителите мислат дека нивното дете е жртва на врсничко насилство, треба да го сфатат тоа сериозно и да го охрабрат своето дете да зборува за тоа.

Останувањето смирен и поддржувачко уверувањето кон децата дека тој/таа не е виновен за виктимизацијата може многу да придонесе за создавање клима која и помага на жртвата на врсничко насилство да се чувствува доволно удобно за да зборува за тоа.

Родителите треба да се обидат да добијат детали за врсничкото насилство на нивното дете и за тоа кој е вклучен во тоа, како и да го научат своето дете како да реагира на врсничкото насилство, без да се вознемирува. Исто така, корисно е детето да остане со други ученици и/или наставник, така што насилникот има помалку можности да се врши врсничко насилство.

Други начини да се запре малтретирањето во училиштата вклучуваат родителите да контактираат со училишниот персонал и да останат во контакт за да побараат помош од нив за превенција и ублажување на врсничкото насилство.

Во исто време, родителите треба да разберат дека училишниот персонал често не е свесен дека се случува врсничко насилство, а нивното дете може да се плаши од одмазда затоа што бил предупреден училишниот персонал. Спротивно на склоноста на многу родители на деца кои се жртви на врсничко насилство, професионалците за ментално здравје советуваат родителите на детето-жртва на врсничко насилство да не контактираат со родителите на насилникот.

Освен директното решавање на врсничкото насилство, жртвите на врсничко насилство може да имаат корист од вклучување во активности кои можат да ја подобрат нивната

самодоверба и севкупната емоционална сила, без разлика дали се работи за спорт, музика или други воннаставни активности. Вклучувањето во такви активности може да им помогне на децата да создадат и зајакнат пријателства и да ги подобрат своите социјални вештини.

Професионалната помош во форма на психотерапија и/или третман со психијатриски лекови може да биде неопходна доколку жртвата на врсничко насилство има значителни емоционални симптоми кои ја попречуваат неговата или нејзината способност за функционирање, што доведува до дијагностичка состојба на ментално здравје.

Когнитивната бихејвиорална терапија (КБТ) е особено ефективен пристап за да им се помогне на жртвите на врсничко насилство да се справат со емоционалните чувства што произлегуваат од нивната виктимизација, но и да ја намалат нивната виктимизација.

Когнитивната бихејвиорална терапија им помага на оние кои страдаат од врсничко насилство да ги разберат и да управуваат со нивните мисли и чувства кои произлегуваат од врсничкото насилство. Пристапот кон оваа терапија може дополнително да им помогне на жртвите на малтретирање да изградат доверба и да изнајдат нови начини како да ја обесхрабрат нивната виктимизација.

1.19. Помош од страна на семејството

Ако детето му кажува на своето семејство дека е малтретирано, тие треба да го ислушаат смирено и да му пружатутеха и поддршка. Децата честопати не сакаат да им кажат на возрасните за малтретирањето затоа што се чувствуваат засрамено што тоа се случува или се грижат дека нивните родители ќе бидат разочарани, вознемирени, лути или реактивни.

Често, се случува децата да не кажуваат на своето семејство дека се жртви на врсничко насилство и за тоа постојат многу причини. Некои деца се чувствуваат како да се тие самите виновни, дека ако изгледале или постапиле поинаку, тоа нема да се случи. Некои се плашат дека ако насилникот дознае дека тие кажале, состојбата ќе се влоши. Други се загрижени дека нивните родители нема да им веруваат или да направат нешто

во врска со тоа. Или децата се загрижени дека нивните родители ќе ги поттикнат да возвратат кога ќе се исплашат.

Поради тоа, родителите треба да го пофалат своето дете бидејќи тоа ја направило вистинската работа зборувајќи со нив за тоа. Исто така, детето треба да се потсети дека не е само - многу луѓе во одреден момент се малтретирани, но и да се објасни дека насилникот е тој што се однесува лошо - не детето - жртва.

Според досегашните истражувања, повеќето деца велат дека малтретирањето се случува на училиште. Затоа, семејството на детето треба да дозволи некој во училиштето (директорот, наставникот, педагогот, психологот) да знае за ситуацијата. Честопати тие можат да гледаат и да преземат чекори за да спречат понатамошни проблеми.

„Врсничкото насилство“ опфаќа широк спектар на ситуации, така што не постои единствен пристап кој одговара на сите. Она што функционира во една ситуација, можеби нема да функционира во друга. Многу работи, како што се возраста на децата, сериозноста на ситуацијата и специфичниот тип на однесување на врсничко насилство ќе помогнат да се одреди најдобриот начин на дејствување.

Понекогаш е корисно да им се пријде на родителите на насилникот. Но, во повеќето случаи, наставниците или училишните психолози се најдобрите што треба најпрво да се контактираат. Ако родителот се обидел да го реши проблемот преку овие методи и сè уште сака да разговара со родителите на детето кое врши насилство, најдобро е да се стори тоа со посредство на член од училишниот персонал.

Повеќето училишта имаат програми против врсничко насилство. Исто така, многу држави имаат закони и политики за врсничко насилство. Во некои случаи, ако постојат сериозни грижи за безбедноста на детето, можеби ќе треба да се контактира со правните власти.

1.19.1. Правилно постапување од страна на родител во случај кога неговото дете е жртва на врсничко насилство

Булингот може да има штетни и долготрајни последици за децата. Покрај физичките ефекти од булингот, децата може да доживеат емоционални и ментални здравствени проблеми, вклучувајќи депресија и анксиозност, што може да доведе до злоупотреба на супстанции и намалени перформанси во училиште.

За разлика од личниот булинг, сајбер-булингот може да допре до жртвата насекаде, во секој момент. Тоа може да предизвика длабока штета, бидејќи може брзо да допре до широката публика и да остави траен отпечаток на интернет за сите вклучени.

Родителите треба да се погрижат нивните деца да имаат право на безбедна, негувачка училишна средина која го почитува нивното достоинство. Сите деца имаат право на образование и заштита од сите форми на физичко или ментално насилство, повреда или злоупотреба. Булингот не е исклучок.[28]

Во продолжение, ќе опишеме неколку начини преку кои се спречува врсничкото насилство.

Едукација на децата за врсничкото насилство

Откако ќе дознаат што е врсничко насилство, децата ќе можат полесно да го идентификуваат, без разлика дали тоа им се случува на нив или на некој друг.

Отворено и често разговарање со децата

Колку повеќе се разговара со децата за врсничкото насилство, толку поудобно ќе им биде да кажат дали тие го забележуваат или доживуваат. Поради тоа, потребно е секојдневно да се разговарасо децата, како и да им се поставува прашања за тоа како го поминале денот на училиште, прашувајќи не само за нивните часови и активности, туку и за нивните чувства.

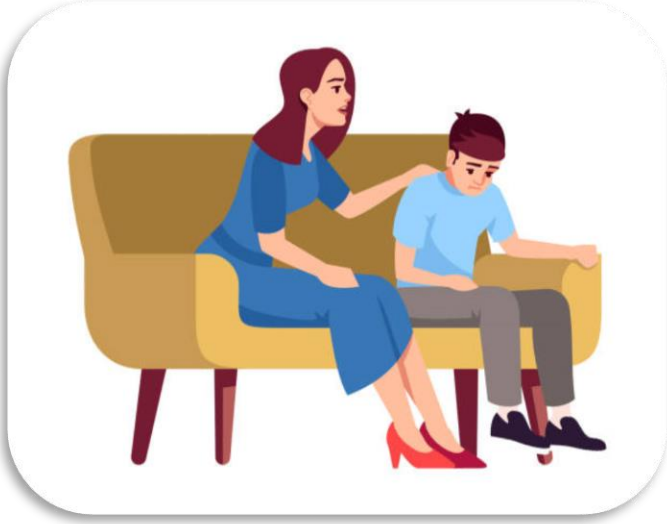
[28] UNICEF Parenting - https://www.unicef.org/parenting/child-care/bullying

Помош на детето, со цел тоа да биде позитивен модел

Кај врсничкото насилство има три страни: жртвата, сторителот и случајните минувачи. Дури и ако децата не се жртви на врсничко насилство, тие можат да го спречат малтретирањето со тоа што ќе бидат инклузивни, почитувани и љубезни кон своите врсници. Ако се сведоци на врсничко насилство, тие можат да се залагаат за жртвата, да понудат поддршка и слично.

Помош на детето да изгради самодоверба

Детето треба да се охрабри да се запише на часови или да се придружи на активности што ги сака. Ова ќе помогне детето да си изгради самодоверба, како и група пријатели со заеднички интереси.

Слика 9 – Помош на детето да изгради самодоверба

Добар пример за децата

Секој родител, на своето дете е потребно да му покаже како да се однесува со љубезност и почит кон другите деца и возрасни. Децата гледаат на своите родители како примери за тоа како да се однесуваат.

Да се биде дел од онлајн искуство на децата

Родителите треба да се запознаат со платформите што ги користи детето. Притоа, треба да му се објаснина детето како се поврзани онлајн и офлајн светот и да се предупреди за различните ризици со кои ќе се соочи онлајн.

1.20. Правилно постапување од страна на родителот во случај кога неговото дете е вршител на врсничко насилство

Сите деца се способни да бидат вршители на врсничко насилство во одреден момент, па затоа важно е да се одговори на смирен и корисен начин.

Многу ученици се впуштаат во врсничко насилство само за кратко време, а потоа престануваат затоа што сфаќаат дека тоа е погрешно. Мала група ученици пак, продолжуваат да ги малтретираат другите во текот на многу години.

На децата кои вршат врсничко насилство врз други им треба помош и поддршка за да научат подобри начини на поврзување со другите.

Доколку родителот на детето – насилник мисли или знае дека неговото дете малтретира други деца, важно е родителот навремено да преземе мерки, односно да преземе мерки веднаш штом се поајават сомнежи кај него.

Децата кои често вршат врсничко насилство само сакаат да се вклопат во средината и да бидат прифатени од другите, имаат потреба од внимание или едноставно смислуваат како да се справат со комплицираните емоции. Во некои случаи, децата кои вршат врсничко насилство и самите се жртви или сведоци на насилство дома или во нивната заедница. Постојат неколку чекори што треба да ги преземе секој родител кој смета дека неговото дете е вршител на врсничко насилство, а за кои ќе пишувам во продолжение.[29]

[29]UNICEF Parenting - https://www.unicef.org/parenting/child-care/bullying

Комуникација

Разбирањето зошто детето врши насилство врз останатите врсници ќему даде насокина родителот да го најде правилниот начин на постапување со своето дете. Дали детето се чувствува несигурно на училиште? Дали се кара со пријателите, браќатаи/или сестрите? Ако детето има проблем да го објасни своето однесување, родителот може да избере да се консултира со професионалец кој е обучен да работи со деца. На тој начин, детето ќе се опушти и ќе разговара за проблемот.

Да се открие што се случува со детето

Родителот треба да разбере зошто неговото дете се однесува на одреден начин. Поради тоа, детето треба да се праша што мисли дека се случува и зошто малтретира некој друг. Родителот не треба никако да критикува, обвинува или осудува.

Исто така, родителот треба да размисли за какви било прашања или проблеми што можеби ги доживеало детето што пак влијае на неговото однесување. Можеби детето има социјални или емоционални проблеми со кои тешко може да се справи, па поради тоа треба да се разговара со него за подлабоки теми. Децата понекогаш може да се чувствуваат под притисок да вршат врсничко насилство за да бидат прифатени или за да не бидат жртви на врсничко насилство самите тие.

Децата треба и да се прашаат што мислат дека може да им помогне да престанат со врсничкото насилство. Понекогаш ученикот кој малтретира други деца во една ситуација, може да биде малтретиран и самиот во друга ситуација.

Здрави начини на справување

Друг начин преку кој родителот може да му помогне на своето дете – вршител на врсничко насилство е да побара од детето да го објасни сценариото што го фрустрирало и кое е причина за неговото однесување, а потоа и да понуди конструктивни начини на решавање на проблемот. Исто така, родителот е потребно да го охрабри своето дете „да се стави во нивна кожа“ со замислување на искуството на личноста која е жртва на врсничко насилство.

На детето треба смирено да му се објасни што е врсничкото насилство и зошто тоа не е прифатливо. Потребно е да се разговара за чувствата на другата личност и да му се помогнена детето да разбере како и е на личноста што е малтретирана.

Потребно е да се разговара со нив за тоа што е прифатливо однесување, да се разговара за училишните правила и за тоа како родителот очекува да се однесува неговото дете на училиште и дома.

На детето треба да му се укаже и дека врсничкото насилство не се поддржува, но и да се увери дека родителот е подготвен да му помогне и да го поддржи во ставањето крај на врсничкото насилство.

Детето треба да се посоветува за подобрите начини да се справи со ситуации каде што може да дејствува агресивно. На пример, да побара помош ако се фрустрира, да ја избегне таквата фрустрирачка ситуација, да ги почитува другите и да биде толерантно кон останатите деца кои се различни од него.

Преиспитување на ситуацијата

Децата кои малтретираат често го моделираат она што го гледаат дома. Дали се изложени на физичко или емоционално штетно однесување од самите родители или од некој друг? Од таа причина, родителот треба и да размисли искрено како му се претставува на своето дете.

Редовно проверувањена детето за да се види како му оди

Пофалба за подобреното однесување

Кога родителот ќе види дека своето дете добро се снаоѓа со другите или е смирено кога нешто не му се допаѓа, тој треба да му даде до знаење колку добро му оди. Можеби на почетокот родителот ќе треба да погледне многу внимателно, но важно е да се препознае и да се пофали доброто однесување.

Разговар со наставникот или останат/и член/членови на училишниот персонал

Родителот треба да разговара и со наставникот на своето дете за проблемот и да го праша како може да помогне. Кога родителот и наставникот работат заедно, многу е поголема веројатноста дека ќе може да се реши проблемот побрзо.

Бидејќи врсничкото насилство има тенденција да се развива во тајност, на родителите вообичаено им се советува да продолжат да комуницираат со училишниот персонал додека врсничкото насилство не биде решено. На пример, ако врсничкото насилство биде пријавено на наставникот и тој не успее да интервенира, родителите треба да размислат и да го пријават врсничкото насилство на повисоките нивоа во училиштето, на пример, да го пријават случајот кај психолот во училиштето, директорот и слично.

1.21. Работи кои треба да ги направи дете – жртва на врсничко насилство

Има многу работи што може да ги направи едно дете кои е жртва на врсничко насилство. Така, детето – жртва на врсничко насилство може:[30]

- **Да му каже на возрасен во кој има доверба.** Возрасните во кои детето – жртва на врсничко насилство има доверба, како родители, наставници, тренери или други возрасни личности, честопати можат да го решат проблемот, без притоа насилникот да научи како дознале за тоа. Од витално значење е врсничкото насилство да се пријави ако е очигледно дека ќе доведе до физичка опасност и штета. Демнењето, упатувањето закани и физичките напади се многу сериозни и кога не се пријавени, тие даваат дозвола за насилниците да станат сè понасилни.
- **Игнорирање на насилникот**. Насилниците сакаат да добиваат повратна реакција. Со тоа штожртвата се оддалечува и ги игнорира, им кажува дека не и е грижа.

- **Држење на главата високо горе**. Користењето на овој тип на говор на телото испраќа порака дека жртвата не е ранлива.

[30]Leah J. Orchinik, PhD, (2023) Dealing With Bullying

- **Без давање отпор**. Поголема е веројатноста жртвата да биде повредена и да западне во уште поголема неволја ако се обиде да се бори со насилникот.

- **Обид да се разговара со насилникот**. Жртвата треба да се обиде да истакне дека однесување на насилникот е сериозно и штетно.

- **Самодоверба.**Жртвата треба да се обиде на насилникот да му укаже дека е полна со самодоверба, вербално или преку своето однесување.

- **Да се зборува за тоа**. Жртвата треба да зборува со некој во кој има доверба, без разлика дали се работи за родител, наставник, стручно лице или пријател - секој кој може да и ја даде потребната поддршка на жртвата. Зборувањето може да биде добар излез за стравовите и фрустрациите што можат да се создадат кога жртвата е малтретирана.

- **Придружување кон програми за спречување на врсничко насилство.** Посредувањето со врсниците е уште еден начин на кој жртвата можеби ќе може да ги реши работите со насилникот.

1.22. Работи кои треба да ги направидете кое врши врсничко насилство со цел да се престане со тоа

Некои луѓе малтретираат за да се справат со сопствените чувства на стрес, лутина или фрустрација. Насилниците можеби претходно биле жртви на врсничко насилство и сега сакаат да ја покажат својата моќ со малтретирање на некој друг.

Но, врсничкото насилство прави сите да се чувствуваат мизерно - дури и насилниците. Луѓето може да се чувствуваат исплашени од насилниците, но не ги почитуваат. Ако едно лице сака останатите да ја видат неговата сила и карактер - дури и го гледаат како лидер, тоа лице треба да најде начин да ја искористи својата моќ за нешто позитивно, наместо да ги понижува другите. Само на тој начин, лицето ќе го гледаат со почит и ќе ја препознаат неговата моќ.

Работи кои може да ги направи дете – вршител на врсничко насилство се следниве:

- **Обиде се да разговара со возрасно лице од доверба за причината поради која детето станало насилник.**Насилникот може да побара совет од возрасно лице во кое има доверба за тоа како би можело да се промени и да престане со вршење врсничко насилство.
- **Обид да се размисли како се чувствува личноста која е малтретирана.** Детето – насилник е потребно да се стави на местото на жртвата и да замисли како би се чувствувал тој кога би бил цел на врсничко насилство. Ова ќе го натера насилникот да размисли добро за неговото однесување и да престане со истото.

1.2. РЕЛЕВАНТНИ ИСТРАЖУВАЊА НА ПРОБЛЕМОТ

1.2.1. Меѓународна статистика

На глобално ниво, врсничкото насилство опфаќа широк опсег на ученици, поточно секој трет ученик е жртва и/или вршител на врсничко насилство.

Речиси секој трет ученик (32%) бил малтретиран од неговите врсници во основно училиште, најмалку еден ден или пак повеќе дена во изминатиот месец, пред истражување. Па, можеме да дојдеме до заклучок дека има значајни разлики во однос на врсничкото насилство, помеѓу регионите.

Процентот на ученици во основно училиште кои изјавиле дека биле малтретирани е највисок на Блискиот Исток, во Северна Африка и Суб-Сахарска Африка, а најнизок процент на деца кои се жртви на врсничко насилство во основно училиште е забележанво Централна Америка, Карибите и Европа.

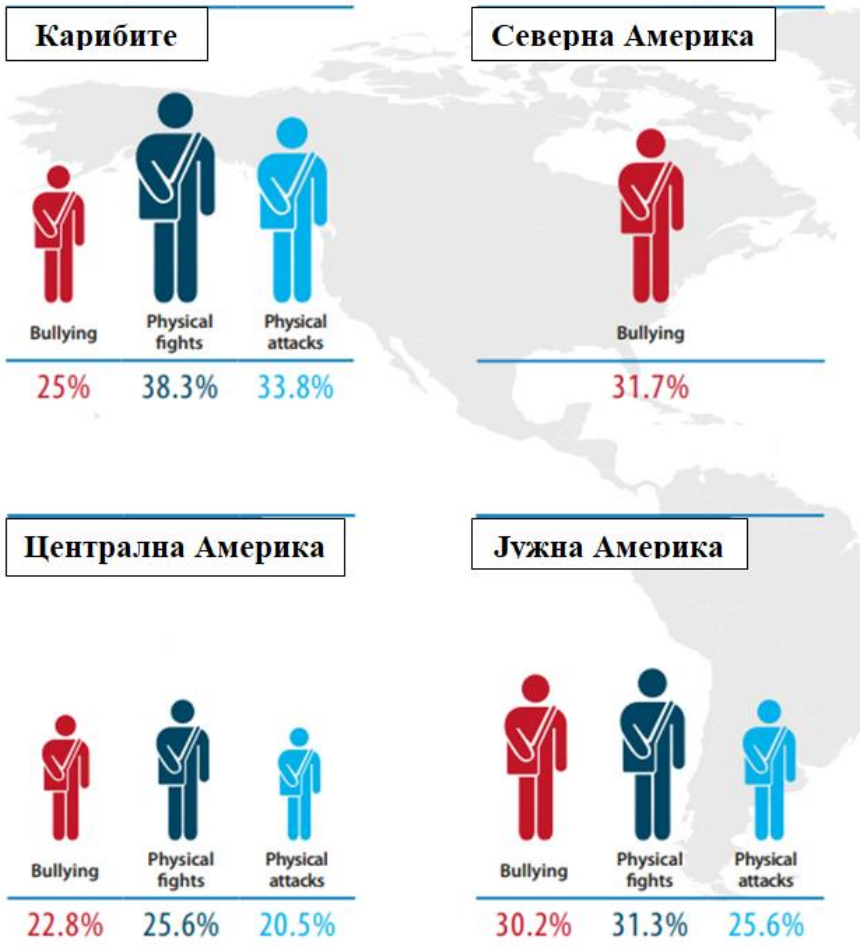
Повеќе од еден од тројца ученици (36%) биле вмешани во физичка пресметка[31] со друг ученик барем еднаш во изминатиот месец, пред истражувањето да биде направено, а физички нападнати[32] биле 32,4%. Тука се работи за ученици на возраст од 13-15 години.

Вклучувањето во физичка пресметка било најчесто пријавувано во Блискиот Исток и Северна Африка, најмалку било пријавувано во Азија и Централна Америка. Пропорцијата на ученици кои пријавиле дека биле физички нападнати била највисока во Пацификот, а најниска во Централна Америка.

Во Северна Африка, Пацификот и Субсахарска Африка била забележана највисокафреквенција на физички напади.

[31] Физичка пресметка се дефинира како „ситуација во која двајца ученици со приближно иста сила или моќ избираат да се борат едни со други.

[32] Физичкиот напад се дефинира како „ситуација во која едно или повеќе лица тепаат некој (ученик во овој случај), или кога едно или повеќе лица му предизвикуваат болка на друго лице (ученик) со користење на оружје (како стап, нож или пиштол).

Слика 10 - Процент на ученици кои биле жртви на врсничко насилство, како и ученици кои биле вклучени во физичка пресметка или пак биле физички нападнати, по региони

Според Институтот за статистика на УНЕСКО:[33]

- Една третина од децата во светот е цел на врсничко насилство; овој процет се движи од 7% во Таџикистан до 74% во Самоа.
- Нискиот социо-економски статус е главен фактор за врсничко насилство во богатите земји.
- Децата кои се родени како имигранти во богатите земји имаат поголема веројатност да бидат жртви на врсничко насилство.

[33] UNESCO Institute of Statistics

1.2.1.1. Стапки на инциденца

- Еден на секои пет ученици (20,2%) пријавиле дека биле жртви на врснички насилство. (Национален центар за образовна статистика, 2019 година)[34]
- Поголем процент од учениците од машки пол отколку од учениците од женски пол пријавиле дека биле жртви на физичко врснички насилство (6% наспроти 4%), додека поголем процент од женските отколку од машките ученици изјавиле дека биле предмет на гласини (18% наспроти 9%) и биле исклучени од активности (7% наспроти 4%). (Национален центар за образовна статистика, 2019)
- 41% од учениците кои пријавиле дека биле жртви на врснички насилство на училиште посочиле дека врсничкото насилство ќе биде повторено. (Национален центар за образовна статистика, 2019 година)
- Од оние ученици кои пријавиле дека биле жртви на врснички насилство, 13% биле исмејувани и/или навредувани; 13% биле предмет на гласини; 5% биле турнати, сопнати и/или плукани; а 5% биле намерно исклучени од активности. (Национален центар за образовна статистика, 2019)
- Малку поголем дел од женските отколку од машките ученици пријавиле дека биле малтретирани на училиште (24% наспроти 17%). (Национален центар за образовна статистика, 2019)
- Причините за врснички насилство кои биле пријавени најчесто од страна на учениците вклучуваат: физички изглед, раса/етничка припадност, пол, попреченост, религија, сексуална ориентација. (Национален центар за образовна статистика, 2019)
- Еден ученик на секои пет ученици (20,9%), на возраст од 9 до 12 годинибил жртва на сајбер-врснички насилство или бил сведок на ваков вид на насилство (Пачин и Хинduја, 2020)[35]
- 49,8% од учениците на возраст од 9 до 12 години кажале дека доживеале врснички насилство на училиште, а 14,5% од учениците на истата таа возраст споделиле дека доживеале сајбер врснички насилство. (Пачин и Хинduја, 2020)

[34]National Center for Educational Statistics. (2019). Student reports of bullying: Results from the 2017 School Crime Supplement to the National Victimization Survey. US Department of Education. Достапно на: http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2015056

[35]Justin W. Patchin, Ph.D. Sameer Hinduja, Ph.D. - TWEEN CYBERBULLYING IN 2020, Cyberbullying Research Center, IN PARTNERSHIP WITH CARTOON NETWORK

- 13% од учениците, на возраст од 9 до 12 години, пријавиле дека доживеале врсничко насилство на училиште и на интернет, додека само 1% од нив изјавиле дека биле жртви на врсничко насилство, исклучиво онлајн. (Пачин и Хиндуџа, 2020)

1.2.1.2. Ефекти од врсничкото насилство

Учениците кои доживуваат врсничко насилствосе изложени на зголемен ризик од депресија, анксиозност, тешкотии со спиењето, пониски достигнувања на училиште напуштање на училиштето.[36]

Учениците кои се малтретирани укажуваат дека врсничкото насилство има негативен ефект врз тоа како тие се чувствуваат себеси (27%), нивните односи со пријателите и семејството (19%), постигнувањето на резултати во училиште (19%), како и врз нивното физичкото здравје (14%).[37]

Од друга страна, учениците кои биле жртви на сајбер-врсничко насилство споделиле дека тоа негативно влијаело на нивните чувства за себеси (69,1%), нивните пријателства (31,9%), нивното физичко здравје (13,1%) и нивните училишни постигнувања (6,5%).

1.2.1.3. Сајбер врсничко насилство меѓу деца на возраст од 9-12 години

- Еден од пет ученика (20,9%) изјавиле дека биле жртви на сајбер врсничко насилство или пак биле сведоци на ситуации на сајбер врсничко насилство.[38]
- 49,8% од учениците кои биле анкетирани изјавиле дека доживеале врсничко насилство на училиште и 14,5% од учениците изјавиле дека доживеале сајбер насилство на училиште

[36]Centers for Disease Control, 2019, достапно на: https://www.cdc.gov/violence-prevention/?CDC_AAref_Val=https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/yv/bullying-factsheet508.pdf
[37]National Center for Educational Statistics, 2019, достапно на: https://nces.ed.gov/pubs2019/2019054.pdf
[38]Patchin, J.W., & Hinduja, S. (2020). Tween Cyberbullying in 2020. Cyberbullying Research Center and Cartoon Network.Достапно.на:https://i.cartoonnetwork.com/stopbullying/pdfs/CN_Stop_Bullying_Cyber_Bullying_Report_9.30.20.pdf.

- Девет од десетмина ученици кои биле анкетирани изјавиле дека користат социјални медиуми или апликации
- Учениците изјавиле дека ги користат следниве социјални медиуми и програми: YouTube, Minecraft, Roblox, Google Classroom, Fortnite, TikTok, YouTube Kids, Snapchat, Facebook Messenger Kids, Instagram, Discord, Facebook и Twitch
- Учениците кои биле сајбер-малтретирани споделиле дека тоа негативно влијаело на нивните чувства за себеси (69,1%), нивните односи со пријателите (31,9%), нивното физичко здравје (13,1%) и нивната постигнувања на училиште (6,5%)
- Ученициteизјавиле дека користеле различни стратегии за да го спречат врсничкото насилство, вклучително и блокирање на лицетото кое го врши сајбер насилството (60,2%), кажување на родител (50,8%), игнорирање на лицето (42,8%) и пријавување на веб-страницата или апликацијата (29,8%)
- Две третини од испитаниците изјавиле дека се подготвени да се вклучат и да ги одбранат, поддржат или да им помогнат на оние што се жртви на сајбер врсничко насилство
- Бариерите за помагање на децата кои се жртви на сајбер врсничко насилство вклучуваат страв од влошување на работите, незнаење што да прават или што да кажат, незнаење како да го пријават насилството, страв дека другите деца ќе ги исмеваат, страв да не бидат повредени, и незнаење каде да се обратат или кому да му кажат за проблемот.

1.2.1.4. Физичкотоврсничко насилство и сексуалното врсничко насилство како најчести видови на насилство

Физичкото врсничко насилство е најчест вид на насилство во сите региони, освен во Европа и Северна Америка. На глобално ниво, 16,1% од децата кои биле жртви на врсничко насилство велат дека биле удирани, клоцани, турнати или заклучуваниво затворени простории. Но, највисока преваленца на физичко врсничко насилство е пријавено во Пацификот и субсахарскиот Африка.

Сексуалното врсничко насилство е второ по ред застапено насилство,. На глобално ниво, 11,2% од децата кои се жртви на врсничко насилство се исмејувани со сексуални

шеги, коментари или гестови. Овој вид на врсничко насилство е еден од првите два најчести видови на врсничко насилство во Централна Америка, Блискиот Исток и Северна Африка. Надвор од овие податоци за сексуално врсничко насилство, нема глобални податоци за распространетоста на сексуалното насилство во рамките на училиштата. Сепак, податоците од седум земји во Азија, Карибите и субсахарска Африка го покажуваат тоа дека сексуално насилство извршено од наставник или врсник е втор најчест тип на насилство.

Новите форми на сексуални наслство вклучуваат: испраќање сексуални пораки и слики онлајн. Податоците од пет земји (Аргентина, Бразил, Филипини, Србија и Јужна Африка) откриваат дека помеѓу 12% и 22% од децата примиле пораки со сексуална содржина во изминатата година.[39]

Сајбер-врсничкото насилство е поретко, но сепак е застапено. Така, едно на секои десет деца е жртва на сајбер врсничко насилство. За овој вид на врсничко насилство има помалку достапни податоци, на глобално ниво, за разлика од другите видови на врсничко насилство. Во Канада и Европа, 10,1% од децата биле жртви на сајбер врсничко насилство прекуинстант пораки, објави, е-пошта и тексстуални пораки пораки, а 8,2% од децата се жртви на врсничко насилство преку сликање и снимање и објавување на сликите и снимките на Интернет.

Други податоци покажуваат дека 13% од деца на возраст од 9-16 години во Австралија и 6% во истата возрасна група во извештајот на Европската Унија се сајбер малтретирање.[40]

Слика 11 – Најчести видови на врсничко насилство, процент на ученици кои биле малтретирани на глобално ниво

[39]Global Kids Online

[40] Livingstone, S. et al. 2011. Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. EU Kids Online, Deliverable D4. EU Kids Online Network, London, UK

1.2.1.5. Детското ментално и физичко здравје се погодени од врсничкото насилство

Врсничкото насилство има значително влијание врзменталното здравје и квалитетот на животот на децата. Децата кои се жртви на врсничко насилствоимаат двојно поголема веројатност да се чувствуваат осамено, да не можат да спијат ноќе, дури и да размислуваат за самоубиство.

Квалитет на физичкото и ментално здравје и животно задоволството е помало кај децатакои се жртви на врсничко насилство и насилници, за разлика одоние кои не се вклучени во врсничко насилство.

Исто така, врсничкото насилство е поврзано со повисоки стапкиод пушење, употреба на алкохол и канабис.Во Европа и Северна Америка, стапките од моменталната употреба на алкохол, доживотнопушењето и употребата на канабис се повисоки кај оние кои вршат врсничко насилство, отколку кај самите жртви или оние кои не се воопшто вклучени во врсничко насилство. Водруги региони пак, кај децата кои се жртви на врсничко насилство е поверојатно да пушат цигари, даконсумираат алкохол и да користат канабис, за разлика од оние кои не се вклучени во врсничко насилство.

Врсничкото насилство е поврзано со порано сексуално искуство. Во Европа и Северна Америка, меѓу ученици на возраст од 14-15 години години, насилниците е поверојатно декаимале сексуални односи претходно, за разлика од жртвите или оние кои не се вклучениво врсничкото насилство. Во другите региони,кај учениците на возраст од 13-15 години оние кои се жртви на врсничко насилство имаат поголема веројатност да имале сексуални односи претходно, за разлика од оние кои не се вклучени во врсничко насилство.

1.2.2. Врсничко насилство во САД

Во продолжение ќе погледнеме дел од статистиките кои се однесуваат на врсничкото насилство за во Соединетите Американски Држави. Изворите на податоци ги

вклучуваат Индикаторите за криминал и безбедност во училиштата: 2019 година[41] (Национален центар за образовна статистика и Биро за правда) и Системот за надзор на ризичното однесување кај младите од 2017 година[42] (Центри за контрола и превенција на болести).

1.2.2.1. Колку често е врсничкото насилство

- На национално ниво, околу 20% од учениците на возраст од 12-15 години доживеале врсничко насилство.
- Учениците на возраст од 12 до 15 години кои пријавиле дека биле жртви на врсничко насилство кажале дека мислат дека оние кои ги малтретирале:
  - Имаат способност да влијаат на перцепцијата на другите ученици за нив (56%).
  - Имаат поголемо социјално влијание (50%).
  - Се физички посилни или поголеми (40%).
  - Имаат повеќе пари (31%).

1.2.2.2. Врсничкото насилство во основните училишта

На национално ниво, 19% од учениците во САД, кои се на возраст од 9-12 години пријавиле дека биле жртви на врсничко насилство во училиште, во текот на 12 месеци пред истражувањето.

Следниве проценти на ученици на возраст од 12-15 години доживеале врсничко насилство на различни места во нивното училиште и тоа:

- Ходник или скалила (43,4%)
- Училница (42,1%)
- Кафетерија (26,8%)
- Училишен двор (21,9%)

[41] Indicators of School Crime and Safety: 2019, A Publication of the National Center for Education Statistics - Ke Wang; Yongqiu Chen &Jizhi Zhang from American Institutes for Research and Barbara A. Oudekerk from Bureau of Justice Statistics

[42]https://www.cdc.gov/yrbs/index.html

- Сајбер врсничко насилство (15,3%)
- Соблекувална (12,1%)
- На друго место во училишната зграда (2,1%)

Приближно 46% од учениците на возраст од 12-15 години кои биле жртви на врсничко насилство во текот на учебната година известиле возрасен на училиште за тоа што им се случувало.

1.2.2.3. Сајбер-врсничко насилство

Меѓу учениците на возраст од 12-15 години кои пријавиле дека биле жртви на врсничко насилство на училиште во текот на учебната година, 15% од нив биле малтретирани преку Интернет или преку СМС.

1.2.2.4. Видови на врсничко насилство

Учениците на возраст од 12-15 години дожуваале различни видови на врсничко насилство, вклучувајќи:

- Биле предмет на гласини или лаги (13,4%)
- Биле исмејувани и/или навредувани (13,0%)
- Биле удрени, турнати, сопнати и/или плукнати (5,3%)
- Биле игнорирани и исклучувани од групите (5,2%)
- Им биле упатувани закани (3,9%)
- Биле натерани да прават работи што несакале да ги прават (1,9%)
- Им биле уништувани нивните лични предмети (1,4%)

1.2.3. Врсничко насилство во Обединетото кралство

Постојат многу статистички податоци во врска со врсничкото насилство во Обединетото кралство. Истражувањето на Одделот за образование кое го истражувало врсничкото насилство во основно училиште ги даде следниве резултати:[43]

- 40% од децата во основно училиште биле жртви на врсничко насилство, во последните 12 месеци
- 6% од сите деца секојдневно доживувале врсничко насилство. 9% од анкетираните деца доживувале врсничко насилство од еднаш неделно до еднаш месечно.
- Најчеста форма на врсничко насилство било навредувањето, односно вербалното врсничко насилство, со дури 26%, проследено со исклучување од социјалните групи со 18%.
- 21% од децата кои секојдневно доживувале врсничко насилство, бегале од училишните часови, три пати повеќе од процентот на оние кои не биле жртви на врсничко насилство. Девојчињата речиси двапати почесто бегаат од училишните часови поради врсничко насилство, отколку момчињата.
- 1 од 4 млади луѓе со ПОП (посебни образовни потреби) доживувале врсничко насилство

Наодите од прашалниците за врсничко насилство и благосостојба на учениците како дел од програмата против врсничко насилство на Обединети против, со речиси 65.000 ученици низ Англија покажаа дека:

- Речиси 1 од 4 ученици изјавиле дека биле жртви на врсничко насилство, многу или секогаш.
- Учениците кои добиваат бесплатен училишен оброк (28%) и оние со посебни образовни потреби или попреченост (29%) имаат значително поголема веројатност да бидат често жртви на врсничко насилство.
- 6% од учениците изјавиле дека често ги малтретираат другите.
- 5% од учениците изјавиле дека често биле малтретирани преку Интернет – сајбер врсничко насилство.

[43]https://anti-bullyingalliance.org.uk/tools-information/all-about-bullying/prevalence-and-impact-bullying/prevalence-bullying

- Учениците кои пријавиле дека биле жртви на врсничко насилство, лице в лице или онлајн, имаат послаби резултати на училиште од оние кои не биле жртви на врсничко насилство.
- Децата со посебни образовни потреби имаат околу двојно поголема веројатност да бидат жртви на врсничко насилство, за разлика од останатите
- Ризикот од често врсничко насилство опаѓа со возраста.
- Момчињатае поверојатно да бидат жртви на врсничко насилство отколку девојчињата.
- Децата со посебни образовни потреби и попреченостиимаат три пати поголема веројатност и да бидат жртви на врсничко насилство и да ги малтретираат другите.
- И учениците кои се жртви на врсничко насилство и оние кои пријавиле врсничко насилство врз други имаат значително поголема веројатност да пријават дека не чувствуваат дека припаѓаат на училиште, дека не се согласуваат со нивните наставници, не се чувствуваат безбедно на училиште и дека не сакаат да одат на училиште.
- Учениците кои биле жртви на врсничко насилство (и лице в лице и онлајн) имаат значително поголема веројатност да пријават лоша благосостојба, а оние кои малтретираат имаат најголема веројатност да пријават лоша благосостојба, во однос на оние кои на ниту едниот начин не се вклучени во врсничко насилство.

II.МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

2.1. Одредување на предмет на истражувањето

За време на адолесценцијата и младата зрелост, се чини дека луѓето се повеќе се склони кон насилничко однесување. Се чини дека поголемата склоност кон насилно однесување е поврзана со хиперактивност, импулсивност и ниска толеранција на фрустрација и провокација во општествените средини.

Врсничкото насилство сега се смета за здравствен проблем, а не само како дисциплински проблем. Зголемените докази покажуваат дека и традиционалното насилство (на пр. удирање, задевање) и сајбер-насилството имаат трајни ефекти врз децата (и оние кои малтретираат и оние кои се малтретирани), вклучително и оштетување на самодовербата, намалени резултати на училиште и негативно влијание врз менталното здравје.

Овој труд има за цел да ги процени стапките на насилничко однесување кај младите луѓе во основните училишта. Поточно, истражувањето е насочено кон определување на застапеноста на насилството кај младите и трендовите на тоа насилство со текот на времето. Но, што знаеме за тоа зошто младите се вклучуваат во насилство? Зошто некои млади се фатени како вршат насилство, додека други не?

За ова не постои едноставен одговор на овие прашања, но научниците идентификуваа голем број нешта кои ги стават децата и адолесцентите на ризик од насилничко однесување и некои работи кои се чини дека ги штитат од ефектите на ризикот.

Во другиот дел на истражувањето ќе биде опфатен процент на врсничко насилство врз деца во одделенска настава, поточно врз деца од 5,5-6 до 10 години, како и деца во предметна настава, односно деца од 11 до 15 години. Станува збор за деца кои биле жртви на врсничко насилство барем еднаш во последната година.

2.2. Цели и карактер на истражувањето

Со појавата и сè поголемата видливост на врсничкото насилство, училиштата и заедниците сфаќаат дека тоа не е само нормален дел од детството, туку може да резултира со значителна долгорочна штета.

Ако можеме да им помогнеме на учениците да преговараат за стресните социјални околности и да спречиме малтретирање да им се случи на нив и на другите, можеме да имаме значително позитивно влијание врз нивната иднина.

Штом децата ќе влезат во училиште, пријателствата и интеракциите со врсниците заземаат сè поважна улога во нивните животи. Овие односи имаат потенцијал да придонесат за чувството за благосостојба на детето и за социјална компетентност, но тие се исто така поврзани со изложеност на нови форми на виктимизација.

Новите полиња на истражување сугерираат дека тешкиот социјален стрес дури може да влијае на експресијата на гените, што доведува до долготрајни хронични физички и ментални здравствени проблеми.

Во овој труд, цел на истражувањето е преку теоретските аспекти врсничкото насилство, да се осознае колкав е процентот на деца кои во денешно време вршат врсничко насилствоо и процентот на деца кои се жртви на врсничко насилство.

Тргнувајќи од комплексноста на истражувањето, најпрво е извршена теоретска разработка на различните теоретски стојалишта за овој проблем, што се релевантни за реализација на поставените цели.

Притоа содржината е концептирана на тој начин со што постапно се доаѓа до осознавање на врсничкото насилство, неговите карактеристики, причини за врсничко насилсто, симптомите и знаците преку кои се препознаваат децата, како жртви на врсничко насилство, а посебно ќе ставиме акцент на видовите на врсничко насилство кои се се почести кај децата, за на крај да се истражуваат начините преку кои може да им се помогне на децата – вршители на врсничко насилство, но и на оние кои се жртви на врсничко насилство.

Значи, целта на ова истражување е да се добие слика за возраста која како фактор има влијание врз насилното однесување.

Исто така, целта на ова истражување е да се добијат податоци за врсничкото насилство кое може да има многу форми. За жал, според мое лично мислење врсничкото насилство станува се почеста појава која треба да не загрижува, па поради таа причина треба и да се преземаат потребните мерки и активности во насока на негово спречување.

Поради комплексноста на проблематиката која се истражува, како посебни цели при истражувањето се издвојува теоретскиот осврт на врсничкото насилство, различните видови на врснично насилство, како и застапеноста на врсничкото насилство во одделенската и во предметната настава. Притоа потребно е да се даде одговор на следниве клучни прашања:

- Каква е природата на врсничкото насилство?
- Колкав е процентот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската настава?
- Колкав е процентот на застапеност на врсничкото насилство во предметната настава?
- Кои се главните причини за појава на врснично насилство?
- Кои се симптомите и знаците преку кои може да се препознае дека детето е жртва на врснично насилство?
- Кои се различните форми на врснично насилство со кои се соочуваат децата и какви се нивните карактеристики?
- Кои се факторите кои влијаат врз зголемената појава на врснично насилство во основните училишта?
- Начини на помош на децата кои се жртви на врснично насилство?
- Мерки кои може да се преземат во основните училишта, се со цел да се превенира врсничкото насилство?

Преку одговор на овие прашања сметам дека ќе се овозможи да се утврди како врсничкото насилство влијае врз децата и нивното ментално здравје, односно да се утврди посебното значење на решавање на проблемите во врска со врсничкото насилство, преку преземање на ефикасни и ефективнимерки, за решавање на ваквите проблеми.

Што се однесува до карактерот на истражувањето, се работи за дескриптивно и квантитативно истражување.

2.3. Задачи на истражувањето

Темата за врсничко насилство не е нова појава во училишната средина, напротив, врсничкото насилствокое што е застапено во различни форми е значаен проблем што ги погодува учениците од сите возрасти во основните училишта, и тоа со децении.

Јасната распространетост на врсничкото насилство во основните училишта ширум земјава налага училиштата да преземат акција за да го превенираат и запрат врсничкото насилство. Првиот чекор за ставање крај на врсничкото насислство е идентификување на неговото присуство во опкружувањето на учениците.

Задачата на ова истражување се фокусира на возраста како фактор кој ма влијание врз застапеноста на насилното однесување од една страна и степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и предметната настава, од друга страна. Ова поглавје дава преглед на главните задачи на истражувањето.

Така, задачи на ова истражување се:

- Да се дефинира поимот на врсничко насилство

- Да се сознаат видовите на врсничко насилство

- Да се сознаат последиците од врсничкото насилство

- Да се утврдат особини на децата кои вршат врсничко насилство

- Да се добијат информации за препознавањето на врсничкото насилство

- Да се добијат информации за пријавување врсничко насилство

- Да се добијат информации за превенција на врсничкото насилство

- Да се утврдат начини на спречување на врсничкото насилство

- Да се утврдат начини на постапување на родителот во ситуациите кога неговото дете е жртва на булинг и други работи кои се поврзани со оваа тематика.

2.4. Хипотези

Врз основа на општиот пристап на проблемот и поставените цели и задачи на истражувањето се поставени следниве хипотези:

Хипотеза А: Полот има значајно влијание врз степенот на застапеност на врсничкото насилство.

Хипотеза А1: Поголемиот дел од насилниците кои вршат врсничко насилство се лица од машки пол.

Хипотеза А2: Поголемиот дел од жртвите на врсничко насилство се лица од машки пол.

Хипотеза Б: Постои статистички значајна разлика во степенот на застапеност на врсничкото насилство помеѓу предметната и одделенската настава.

- **Хипотеза Б1:** Врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната а помалку во одделенската настава.

- **Хипотеза Б2:** Постојат статистички значајни разлики во начините на извршување врсничко насилство во одделенска и предметна настава.

2.5. Варијабли

Варијабили:

Од поставениот проблем и хипотези во истражувањето јасно произлегуваат варијаблите кои ќе бидат испитувани, а тоа се: возраста која има влијание врз насилното однесување, степенот на застапеност на врсничкото насилство, како и видовите на врсничко насилство.

2.6. Метод на истражување, техники и инструменти

Земајќи ги во предвид сите предности и негативности т.е позитивни и негативни страни на истражувачките методи, а во исто време и потребата за поцелосна опфатеност на истражувачкиот проблем, се користени повеќе методи и тоа анкета, анализа, статистички методи и компарација.

Анкетата како метод на истражувањето е применета со цел да се добијат податоците за возраста како фактор за насилно однесување, како и податоци за степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и предметната настава.

Анкетата ќе се реализира во неколку фази:

- Обезбедување на податоци
- Нивно групирање и анализирање
- Компјутерска обработка на податоците и
- Графичко презентирање.

Анализата во ова истражување како метод се однесува на проучување на достапните материјали, стручната литература за оваа проблематика, која е поврзана со врсничкото насилство во предметната и одделенската настава. Исто така, тука ќе бидат вклучени и книги, публикации релевантни за проблематиката, онлајн трудови и други бази на податоци од оваа област.

Компарацијата како метод на истражувањето ќе се користи за да се направи споредба од онаа состојба која сакаме да се оствари и состојбата која веќе ја имаме, поточно реалната состојба.

Статистичката пресметка на податоците ќе се направи со помош на „Excel“, поточно преку табеларно и графичко средување на добиените податоци и со помош на него ќе се направат и пресметките, кои ќе бидат искажани преку бројки и проценти. Исто така, ќе бидат прикажани и најнискиот и највисокиот скор.

За остварување на целта на ова истражување, користени се дескриптивни статистици, како што се: аритметичка средина (M), стандардно отстапување (SD) и t-test.

Аритметичката средина или едноставно наречена средна вредност се пресметува со делење на збирот на сите набљудувања во збирката податоци со вкупниот број на набљудувања. На средната вредност значајно влијаат надворешните вредности, односно екстремно големи или мали вредности. Средната вредност се нарекува и математичко очекување, или просек.Аритметичката средина се пресметува со помош на следнава равенка:

$$\bar{x} = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} x_i$$

Формула 1 – Формула за пресметување на аритметичка средина

Стандардна девијација[44] (или σ) е мерка за тоа колку се дисперзирани податоците во однос на средната вредност. Ниската или малата стандардна девијација покажува дека податоците се цврсто групирани околу средната вредност, а високото или големото стандардно отстапување покажува дека податоците се повеќе распространети. Стандардно отстапување блиску до нула покажува дека податочните точки се многу блиску до средната вредност, додека поголемото стандардно отстапување покажува дека точките на податоци се распоредени подалеку од средната вредност.

Откако податоците беа прибрани, пристапив кон нивна обработка. Обработката се стоеше најпво од демографска и дескриптивна анализа на податоците, при што се прикажани фреквенциите и процентите на испитаниците кои беа дел од двете анкети, како и најнискиот и највисокиот добиен скор, аритметичката средина и стандардното отстапување. Сите податоци кои се добиени преку анкетирање на испитаниците се претставени на три начини и тоа: во проценти, во броеви и графички.

Обработката и презентацијата на податоците кои беа добиени преку ова истражување се направи со помош на две анкети. Едната анкета се однесува на врсничкото насилство, процентот на неговата застапеност во одделенската и во предметната настава, гледано од аспект на училишниот персонал во основните училишта (директори, наставници, психолози, пеадагози и останати членови на училишниот персонал). Додека, другата анкета се однесува на врсничкото насилство, процентот на

[44]https://www.nlm.nih.gov/oet/ed/stats/02-900.html#fn1

неговата застапеност во одделенската и во предметната настава, гледано од аспект на учениците во основните училишта кои биле или се уште се жртви на врсничко насилство или вршители на врсничко насилство, како и ученици во основните училишта кои никогаш не биле жртви или вршители на врсничко насилство.

Се работи за доста разбирливи и практични анкети кои се употребени со цел да се утврди поврзаноста на варијаблите кои беа неопходни за ова истражување, а резулатите се прикажани подолу, графички, во вид на питички. Потоа се направи компаративна анализа на добиените резултати и на крајот дојдовме до главниот заклучок.

2.7. Популација и примерок

При истражувањето на некои аспекти на возраста како фактор за насилно однесување и степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и предметната настава беа опфатени околу 40 испитаници.

Од тие 40 испитаници, 20 се деца, ученици во основните училишта во Прилеп, а останатите 20 испитаници се дел од училишниот персонал во основните училишта во Прилеп, како на пример, директори, наставници, педагози, психолози и слично. Истражувањето беше спроведено во основните училишта, на територијата на Прилеп.

2.8. Статистичка обработка на податоците

Откако ќе ги собереме податоците, потребно е да се направи нивна разработка и да се пристапи кон статистичка обработка на истите. Добиените податоци со опишаните инструменти ќе ги анализираме преку програмата „Excel“.

Статистичката обработка на податоците кои се добиени во ова истражување се состои во пресметување на t-test.

Т-тест се користи за мерење на разликата помеѓу точно две средини. Неговиот фокус е на истата променлива со нумерички податоци. Ако земеме просек од примерок од мерења, t тестовите се најчесто користениот метод за пресметка на тие податоци.

За утврдување на тоа дали постојат разлики помеѓу поединците од машки пол кои вршат насилно однесувањеи/или се жртви на врсничко насилство и поединците од женски полкои вршат насилно однесување и/или се жртви на врсничко насилство, како и за утврдување на разликите на степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и предметната настава, при статистичката обработка на податоците во ова истражување ќе се користи t-тестот.

Значи, ќе користиме t-тест за да разбериме дали степенот на застапеност на врсничко насилство се разликува врз основа на пол (т.е., зависна променлива би била „степен на застапеност на врсничко насилство“ и независна променлива би била „пол“, која има две групи : "Машко и женско").

Исто така, ќе користиме независен t-тест за да разбереме дали има разлика во степенот на застапеност на врсничкото насилство во предметната и во одделенската настава, (т.е., зависна променлива би била „степенот на застапеност на врсничкото насилство во предметната и одделенската настава“ и независна променлива би била „возраста на адолесцентите“).

Т-тестот како независен тест, споредува средини помеѓу две неповрзани групи на иста континуирана, зависна променлива. Тука ќе користиме t-тест за да разбериме дали степенот на врсничко насилство се разликува во одделенската настава, од степенот на врсничко насилство во предметната настава. Но, исто така, t-тестот ќе го користиме за да утврдиме и дали постојат разлики помеѓу поединците од женски и поединците од машки пол кои вршат и/или се жртви на врсничко насилство.

Исто така, ќе користиме независен t-тест за да разбереме дали има разлика во насилното однесување, во однос на возраста на адолесцентите (т.е., зависна променлива би била „степенот на насилно однесување“ и независна променлива би била „возраста“.

Ќе користиме независен t-тест и за да разбереме дали има разлика во степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенска и во предметна настава, (т.е., зависна променлива би била „степенот на застапеност на врсничкото насилство“ и независна променлива би била „одделенската и предметната настава“.

Во t тестот, како и кај повеќето тестови на значајност, прагот на значајност традиционално се поставува на p = 0,05. P-вредноста во основа е веројатноста случајно

да се најде средна разлика ако навистина нема разлика во популацијата. Така, ако p-вредноста од t тестот е помала од 0,05, тогаш се вели дека тој резултат има значајни разлики. Ако p-вредноста е поголема од 0,05, тогаш резултатот ни покажува дека не постојат значајни разлики.

2.9. Организација и спроведување на истражувањето

Откако ќе биде завршена подготовката и организацијата, ќе пристапиме кон проверка и формулирање на анкетните прашалници.

Истражувањето ќе биде спроведено во соработка со вработените во основните училишта на територијата на Прилеп.

Но, пред тоа да биде спроведено, потребно е да се подготви барање на согласност за одобрение, односно нивно доброволно пристапување кон ангажирање насамите тие, како и ангажирање на учениците за пополнување на анкетните прашалници.

Ова истражувањето ќе биде спроведено во периодот од почетокот до крајот на месец јули, 2024 година.

III.АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ

3.1. Анкета број 1 (Членови на училишниот персонал во основните училишта) - ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА

3.1.1. Резултати добиени од Анкета број 1

Во овој дел од истражувањето ќе ги анализираме резултатите кои ги добивме од спроведената анкета која се однесуваше на врсничкото насилство и степенот на неговата застапеност во одделенската и предметната настава во основните училишта на територијата на Прилеп, гледано од аспект на членови на училишниот персонал.

Графикон бр. 1 – Колку често е застапено врсничкото насилство во основните училишта?

Според овој графикон можеме да заклучиме дека најголем дел од испитаниците на ова прашање одговориле дека се врсничкото насилство е често застапено во основните училишта. Поточно, резултатите покажуваат:

- Никој од испитаници не одговорил со „Никогаш“ на ова прашање
- Четворица испитаници (19%) одговориле дека врсничкото насилство е застапно ретко во основните училишта

- Тројца испитаници (14,3%) одговориле дека врсничкото насилство е застапено понекогаш во основните училишта
- Четиринаесет испитаници (66,7%), односно најголем дел од нив, на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство е често застапено во основните училишта

Графикон 2 – Каде повеќе е застапено врсничкото насилство, во одделенската (кај децата на возраст од 5,5 – 6 години до 10 години) или во предметната настава (кај децата на возраст од 10-11 години до 15 години)

Според овој графикон можеме да заклучиме дека поголемиот дел од испитаниците на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната настава, отколку во одделенската настава. Претставени во процент тоа изгледа вака:

- Петмина испитаници (23,8%) одговориле дека врсничкото насилство е повеќе застапено во одделенската настава,
- Додека останатите 16 испитаници (76,2%) одговориле дека врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната настава

Оттука, јасно произлегува дека врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната настава, во однос на врсничкото насилство во одделенската настава. Со

ова се потврдува поставената Хипотеза Б и нејзините потхипотези – Хипотеза Б1 и Хипотеза Б2.

Ова значи дека постои статистички значајна разлика во степенот на застапеност на врсничкото насилство помеѓу предметната и одделенската настава. Од една страна, врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната а помалку во одделенската настава. А, од друга страна, постојат статистички значајни разлики во начините на извршување врсничко насилство во одделенска и предметна настава.

Графикон 3 – Каде најмногу се случува врсничкото насилство?

Според овој графикон можеме да заклучиме дека најголем дел од испитаниците на ова прашање одговориле дека врсничко насилство најмногу се случува во училишниот двор, поточно 57,1% од испитаниците (12 испитаници) го дале тој одговор, на ова прашање. Останатите испитаници на ова прашање одговориле на следниов начин:

- Шестмина испитаници (28,6%) одговориле дека врсничкото насилство е најмногу застапено во училишните ходници
- Двајца испитаници (9,5%), поточно најмали дел од испитаниците на ова прашањеодговориле дека врсничкото насилство е најмногу застапено во школските автобуси

- Осуммина испитаници (38,1%) одговориле дека врсничкото насилство е најмногу застапено во училница
- Шестмина испитаници (28,6%) одговориле дека врсничкото насилство е најмногу застапено во тоалетите во училиштата
- Дванаесет испитаници (57,1%), поточно најголемиот дел од испитаниците на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува во училишниот двор
- Тројца испитаници (14,3%), на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува во спортските сали, кои се во склоп на основните училишта
- Седум испитаници (33,3%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува на пат од дома до училиште и
- Девет испитаници (42,9%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува на пат од училиште до дома

Графикон 4 – Каков вид на врсничко насилство е најчесто застапено?

Од дадениот графикон можеме да забележиме дека најголем дел од испитаници одговориле дека најчесто е застапено вербалното врсничко насилство, поточно насилство кое е искажано преку нарекување со погрди имиња, навреди, исмевање,

омаловажување и слично, а најмалиот дел од испитаниците, поточно само еден од испитаниците на ова прашање одговорил дека најчесто застапено е вербалното врсничко насилство кое се заснова на раса, вера, етничка припадност, пол и слично. Поточно:

- Четиринаесет испитаници (66,7%) одговориле дека најчесто е застапено вербалното врсничко насилство, што е и одговор со кој се согласуваат најголем дел од испитаниците
- Осум испитаници (38,1%) одговориле дека најчесто застапено е физичкото врсничко насилство, кое се искажува преку удирање, клоцање, туркање, оштетување и крадење на туѓите предмети и слично
- Единаесет испитаници (52,4%) одговориле дека најмногу е застапено социјалното врсничко насилство, кое се искажува преку игнорирање, избегнување, озборување и слично
- Тројца испитаници (14,3%) одговориле дека најчесто е застапено психолошкото врсничко насилство кое се искажува преку гримаси, заканувачки пораки и погледи и слично
- А, најмал дел од испитаниците одговориле, поточно само еден испитаник (4,8%) одговорил дека најмногу е застапено вербалното врсничко насилство кое се заснова на раса, вера, етничка припадност, пол и слично

Графикон 5 – Дали во основните училишта се среќаваме повеќе со врсничко насилство врз момчиња или врсничко насилство врз девојчиња?

На прашањето „Дали во основните училишта се среќаваме повеќе со врсничко насилство врз момчиња или врсничко насилство врз девојчиња?“, поголемиот дел од испитаниците одговориле со „врсничко насилство врз момчиња“, а помалиот дел од испитаниците одговориле со „врсничко насилство врз девојчиња“. Притоа:

- Четиринаесет испитаници (66,7%) одговориле дека повеќе се среќаваме со врсничкото насилство врз момчиња
- Седум испитаници (33,3%) одговориле дека повеќе се среќавање со врсничкото насилство врз девојчиња

Оттука, јасно произлегува дека најчесто е застапено врсничкото насилство врз момчиња. Во контекст на ова, можеме да кажеме дека се потрдува поставената Хипотеза А, која вели дека полот има значајно влијание врз степенот на застапеност на врсничкото насилство.

Со тоа што се потврдува Хипотеза А, практично се потврдуваат и Хипотеза А1, според која поголемиот дел од насилниците кои вршат врсничко насилство се лица од машки пол и Хипотеза А2, според која поголемиот дел од жртвите на врсничко насилство се лица од машки пол.

Дали лично сте наишле на случаи на врсничко насилство? Доколку одговорот е „Да.“, наведете пример.

19 responses

не

Не

Да. Често се случува помеѓу девојчињата.

/

Да, Чести навреди и малтретирање.

Да. Навредување и користење погрдни зборови.

Да. Чести навреди, малтретирања.

Да. Озборување, игнорирање, навредување.

Ne

Да, афектна ситуација, со вриштење и удирање.

Да, сум наишла на врсничко насилство во училишниот двор на нашето училиште неколку пати. Во тие ситуации, ги повикав учениците и разговарав насамо со нив, а потоа и со нивните родители и проблемот беше решен.

Не.

Да, најчесто забележувам врсничко насилство врз девојчиња, но секако дека доста е застапено и врсничко насилство врз момчиња.

Mnogu chesto naiduvam na vrsnicko nasilstvo vrz momchinja

Da.

Во блага форма

Графикон 6 – Дали лично сте наишле на случаи на врсничко насилство? Доколку одговорот е „Да.“, наведете пример.

Споредeн дадените одговори во овој графикон можеме да забележиме дека најголемиот дел од испитаниците забележале врсничко насилство во основните училишта, а мал дел од нив никогаш не наиделе на ситуација на врсничко насилство во основните училишта. Поточно, петмина испитаници не забележале врсничко насилство никогаш претходно, додека останатите шестнаесет испитаници забележале врсничко насилство.

Како вработен во основно училиште, какви мерки преземате вие доколку наидете на ситуација на врсничко насилство?

20 responses

Советување кај психологот

Разговор со учениците а доколку е потребно вклучување и на родителите.

Разговор

Разговор со ученици следење на ситуација

Советување кај стручната служба.

Детектирање на проблемот. Известување на родителите.

Разговор со учениците.

Казни, советување.

Разговори и советување со учениците и нивните родители

Sovetodavna rabota i psihoedujacia

Санкционирање, по смирување на ситуацијата разговор.

разговор со учениците

предавања на тема врсничко насилство

известување на стручната служба

Пред се, јас разговарам со учениците кои се вклучени во проблемот, а доколку проблемот не биде решен на овој начин јас ги контактирам и моите колеги, а на крај и родителите на децата кои се вклучени, како на жртвата, така и на насилникот.

Јас би разговарала со учениците.

Разговарам со родителите на децата кои се вклучени.

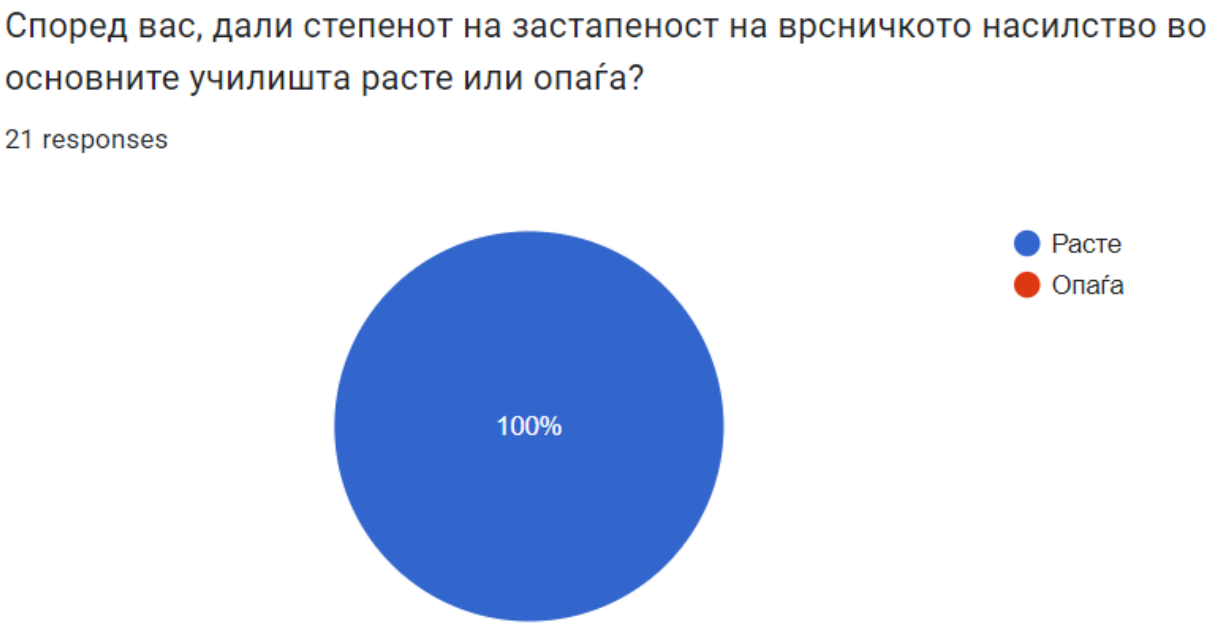
Ke gi dovedam decata vo direkten kontakt za da razgovaraat, a jas sum posrednik pomegju niv koj go bara najdobroto resenie.

Gi kontaktiram psihologot i pedagogot vo uchilishte, za da razgovaraat so decata i da go reshat problemot.

Реагирам

Графикон 7 – Како вработен во основно училиште, какви мерки преземате вие доколку наидете на ситуација на врсничко насилство?

Од погорниот графикон можеме да забележиме најразлични одговори, меѓутоа најчесто застапен одговор е „разговор со учениците“. Исто така, доста често давани одговори се и „разговор со родителите на децата кои се вклучени“; „советување на децата“; „вклучување на стручната служба во училиштето, при решавање на проблемот“ и слично.

Графикон 8 – Според вас, дали степенот на застапеност на врсничкото насилство во основните училишта расте или опаѓа?

Како што можеме да видиме од графиконот погоре, сите дваесет и еден испитаник, поточно 100% од испитаниците на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство во основните училишта расте, што не е изненадувачки факт.

Какви мерки треба да се преземат, со цел да се намали степенот на застапеност на врсничкото насилство во основните училишта?

19 responses

поголема дисциплина

Работилници

Едукација на учениците преку работилници

Советување

Разговор санкции

Работилници, советување

Соработка со родителите

Намалување на поведение на учениците кои вршат насилство.

Разговор со родителите, учениците, стручната служба.

Едукативни работилници за учениците

Stavanger accent na prevencija.

Казнување на родителите.

преземање мерки за превенција од врсничко насилство

Со цел да се намали застапеноста на врсничко насилство потребно е на ниво на држава да се создадат планови и програми кои ќе дејствуваат кон намалување на врсничкото насилство во училиштата, но исто така потребно е и поголемо залагање од страна на училишниот персонал, секогаш кога ќе биде забележано врсничкото насилство.

Потребно е да се разговара со учениците и да им се укаже дека тоа што го прават не е добро.

Да се одржуваат што повеќе едукативни презентации кои се однесуваат на врсничкото насилство.

Nasekade vo uchilishtata da se istaknuva i prezentira toa deka vrsnickoto nasilstvo e losho, kako i da se

Графикон 9 – Какви мерки треба да се преземат, со цел да се намали степенот на застапеност на врсничкото насилство во основните училишта?

Испитаниците предложиле различни мерки, со цел спречување и намалување на степенот на застапеност на врсничкото насилство во основните училишта. Најголем дел од нив како мерка за превенција на врсничко насилство предложиле едукативни работилници и презентации кои се однесуваат на врсничкото насилство во основните училишта, понатаму испитаниците предложиле разговор и советување на учениците, казнување на учениците за вршење на врсничко насилство, но, исто така, и кажување на родителите на деца-вршители на врсничко насилство.

Понатаму, некои од испитаниците одговориле дека е потребно на ниво на држава да се создаваат планови, програми и политики, во насока на намалување и превенција на врсничкото насилство, но, од друга страна и надзор и контрола врз реализација на истите.

3.2. Анкета број 2 (Ученици во основните училишта) - ВОЗРАСТА КАКО ФАКТОР ЗА НАСИЛНО ОДНЕСУВАЊЕ И СТЕПЕНОТ НА ЗАСТАПЕНОСТ НА ВРСНИЧКОТО НАСИЛСТВО ВО ОДДЕЛЕНСКАТА И ПРЕДМЕТНАТА НАСТАВА

3.2.1. Социодемографски варијабили

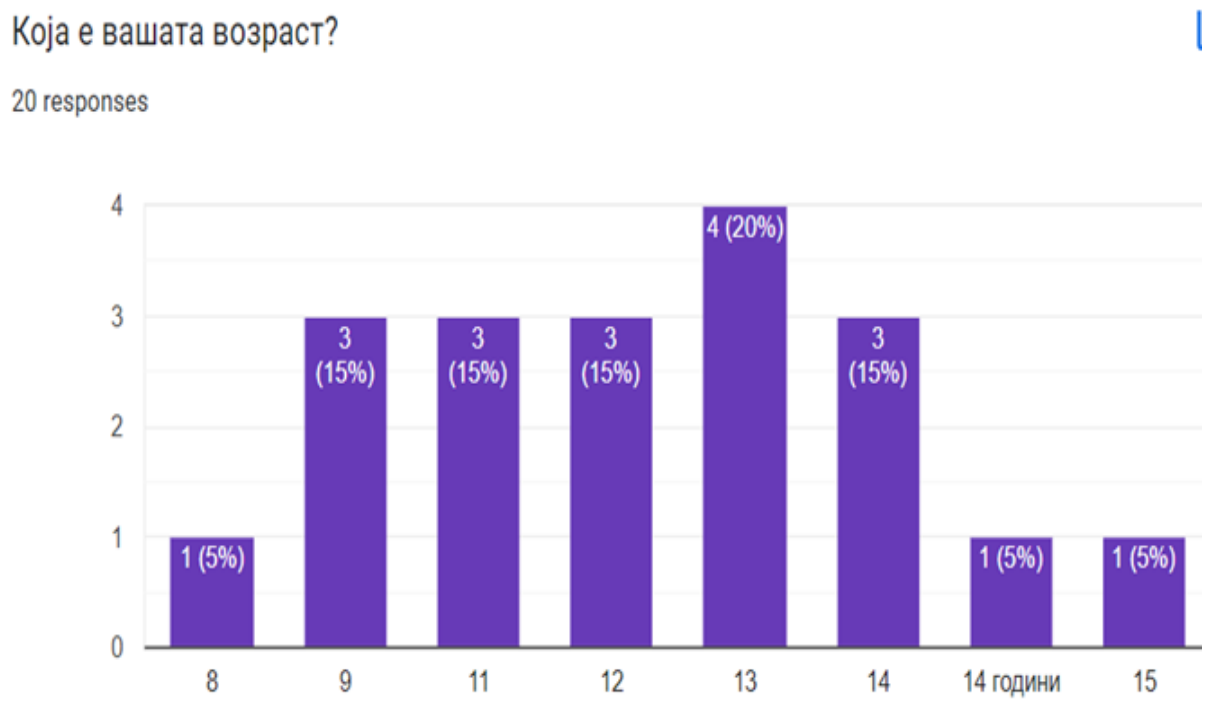
Откако податоците беа прибрани, пристапив кон нивна обработка, која се одвиваше со помош на „Excel“ програмата. Во овој дел ќе биди направен приказ на демогрфрските карактеристики на испитаниците, поточно нивниот пол, возраст, социекономски статус и средина на живеење. полот и возраста на испитаниците.

Резултатите од истражувањето за социодемографските варијабли беа добиени од прашањата со реден број 1, 2, 3 и 4,од анкетата која што се спроведе врз учениците во основните училишта.

Графикон 10 – Наведете го вашиот пол

Од прашањето под број еден од оваа анкета се доби вкупниот број на испитаници од машки пол и испитаници од женски пол. Од вкупниот број испитаници (20) кои што учествуваа во ова истражување 8 (40%) се машки, а 12 (60%) се женски испитаници, што значи во ова истражување поголем е бројот на девојчиња, отколку на момчиња.

Графикон број 11 – Која е вашата возраст?

Тука опфатени се вкупно 20 испитаници. На графиконот погоре е претставен примерок на возраста на испитаниците, кои се на возраст од 8-15 години. Подеднакво се застапени испитаниците од 9, 11, 12 годишна возраст со по 15% (3 испитаници) од вкупниот број испитаници. Исто така, подеднакво се застапени и испитаниците од 8 и 15 годишна возраст и тоа со по 5% (1 испитаник), од вкупниот број на испитаници, а подеднакво се застапени и испитаници од 13 и 14 годишна возраст, и тоа со 20% од вкупниот број на испитаници. Најголем дел од испитаниците се на 13 и 14-годишна возраст, или тоа се 20% од вкупниот број на испитаници, а вкупно 4 испитаници.

Од прашањето под реден број 2 во оваа анкета, поточно прашањето за возраста на испитаниците, можеме да заклучиме дека речиси рамномерно се застапени сите возрасти и тоа:

- бројот на испитаници од 8 години е 1 испитаник (5%)
- бројот на испитаници од 9 години е 3 испитаници (15%)
- бројот на испитаници од 11 години е 3 испитаници (15%)
- бројот на испитаници од 12 години е 3 испитаници (15%)
- бројот на испитаници од 13 години е 4 испитаници (20%)
- бројот на испитаници од 14 години е 4 испитаници (20%)
- бројот на испитаници од 15 години е 1 испитаник (5%)

Во однос на возраста на испитаниците се покажа дека најмладиот испитаникимал 8 години, додека највозрасниот имал 15 години.

Кај вкупниот примерок на испитаници среднатавозраст изнесува M=11,94 години, додека SD=2,040525. Во *Табела 1* и *Табела 2 е* прикажана дистрибуцијата на испитаниците според возраста.

Возраст	Број на испитаници	fi×xi
8	1	8
9	3	27
11	3	33
12	3	36
13	4	52
14	4	56
15	1	15
	19	227
		11,94737

Табела 1 – Аритметичка срединна на возраста на испитаниците

Возраст
8
9
11
12
13
14
15
9
9
11
11
12
12
13
13
13
14
14
14
2,040525

Табела 2 – Стандардна девијација на возраста на испитаниците

Графикон 12- Наведете го вашиот социоекономски статус?

Од графиконот погоре, можеме да заклучиме дека најголемиот дел од испитаниците припаѓаат на средна класа, а најмал дел од испитаниците припаѓаат на висока класа и тоа:

- Четворица испитаници (20%) припаѓаат на ниска класа
- Тринаесет испитаници (65%) припаѓаат на средна класа и
- Тројца испитаници (15%) припаѓаат на висока класа

Графикон 13 – Место на живеење.

Ова прашање од спроведената анкета врз децата-ученици во основните училишта се однесува на местото на живеење. Тука, учениците имаа две опции на одговор и тоа: урбана и рурална средина. Како што можеме да видиме од самиот графикон, поголемиот дел од испитаниците потекнуваат од урбана средина (град), а помалиот дел од учениците потекнуваат од рурална средина (село), и тоа:

- Седумнаесет (85%) од испитаниците потекнуваат од урбана средина
- Тројца (15%) од испитаниците потекнуваат од рурална средина

3.2.2. Резултати добиени од Анкета број 2

Во овој дел од истражувањето ќе ги анализираме резултатите кои ги добивме од спроведената анкета која се однесуваше на врсничкото насилство и степенот на неговата застапеност во одделенската и предметната настава во основните училишта на територијата на Прилеп, гледано од аспект на учениците во основните училишта, поточно учениците на возраст од 5,5 – 15 години.

Графикон 14 – Колку често е застапено врсничкото насилство во основните училишта?

Од прашањето под реден број 5, поточно прашањето за тоа колку често е застапено врсничкото насилство во основните училишта, можеме да заклучиме дека најголем дел од испитаниците кои биле анкетирани во оваа анкета одговориле дека врсничкото насилство е понекогаш застапено. Од друга страна, никој од испитаницитене одговорил со никогаш. Во однос на застапеноста на врсничкото насилство:

- Ниту еден од испитаници не одговорил „Никогаш“
- (30%) 6 од испитаниците одговориле „Ретко“
- (45%) 9 од испитаниците одговориле „Понекогаш“
- (25%) 5 од испитаниците одговориле „Често“

Степен на застапеност на врсничко насилство

	Машки	Женски
	0	0
	2	4
	3	6
	1	4
	t-test=	0,046276

Табела 1 – Степен на застапеност на врсничкото насилство кај момчиња и кај девојчиња

Во однос на ова прашање t-тестот којшто е пресметан, а кој се однесува на степенот на застапеност на врсничкото насилство кај момчиња и кај девојчиња е 0,046276. Тука p-вредноста од t тестот е помала од 0,05, значи овој резултат ни покажува дека има значајни разлики во степенот на застапеност на врсничкото насилство кај децата од машки пол и степенот на застапеност на врсничко насилство кај децата од женски пол.

Со ова ни се потврдува Хипотеза А, односно тоа дека полот има значајно влијание врз степенот на застапеност на врсничкото насилство.

Значи, тука се потврдуваат и двете потхипотези - Хипотеза А1 и Хипотеза А2. Така, поголемиот дел од насилниците кои вршат врсничко насилство се лица од машки пол. Но, исто така, и поголемиот дел од жртвите на врсничко насилство се лица од машки пол.

Степен на застапеност на врсничко насилство		
5,5-6 до 10 години		10-11 години до 15 години
0		0
2		4
2		5
1		4
	t-test=	0,033138

Табела 2 – Степен на застапеност на врсничкото насилство кај децата во предметна настава и кај децата во одделенска настава

Во однос на ова прашање t-тестот којшто е пресметан, а кој се однесува на степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и степенот на застапеност на врсничкото насилство во предметната наставае 0,033138. Тука p-вредноста од t тестот е помала од 0,05. Значи, овој резултат ни покажува дека има значајни разлики во степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската настава, во однос на степенот на застапеност на врсничкото насилство во предметната настава.

Графикон 15 – Каде повеќе е застапено врсничкото насилство, во одделенската (кај децата на возраст од 5,5-6 години до 10 години) или во предметната настава (кај децата на возраст од 10-11 години до 15 години)

Од овој графикон, можеме да заклучиме дека поголемиот дел од испитаниците на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната настава, а помалку во одделенската настава и тоа:

- Четворица испитаници (20%) одговориле дека врсничкото насилство е повеќе застапено во одделенската настава
- Шестнаесет испитаници (80%) одговориле дека врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната настава

Преку ова, уште еднаш се потврдува поставената Хипотеза Б и нејзините потхипотези – Хипотеза Б1 и Хипотеза Б2. Врз основа на овој дел од истражувањето можеме да ја потврдиме поставената Хипотеза Б - Постои статистички значајна разлика во степенот на застапеност на врсничкото насилство помеѓу предметната и одделенската настава. Најголемиот дел од испитаници, поточно 80% од испитаниците потврдуваат дека врсничкото насилство е застапено повеќе во предметната настава, одошто во одделенската настава. Ова, исто така, е потврдено и од членовите на училишниот персонал, а не само од ученците во основните училишта.

Исто така, со ова се потврдува и Хипотеза Б1: Врсничкото насилство е повеќе застапено во предметната а помалку во одделенската настава. Значи, возраста има големо влијание врз степенот на застапеност на врсничкото насилство, односно поголемите деца вршат повеќе врсничко насилство, за разлика од помалите.

Графикон 16 – Каде најмногу се случува врсничкото насилство?

На овој графикон можеме да забележиме дека најголем дел од децата кои беа испитувани со анкетата одговориле дека според нив врсничкото насилство е најмногу се среќава во училишниот двор, за разлика од претходно анализираната анкета, каде беа испитувани членови на училишниот персонал, кои сметаат дека дека врсничкото насилство најмногу се среќава во училишните ходници. Најмал дел од децата на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство се случува најмногу во спортската сала во училиштата. Тоа претставено во број и проценти изгледа вака:

- Шест испитаници (30%) на ова прашање одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува во ходниците
- Петмина испитаници (25%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува во школските автобуси
- Четворица испитаници (20%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува во училница
- Исто толку испитаници, поточно четворица од испитаниците (20%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува во тоалетите во училиштата

- Најголем дел од испитаниците, поточно седум испитаници (35%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува во училишниот двор
- Само еден од испитаниците (5%) одговорил дека врсничкото насилство се случува во спортската сала на училиштата
- Четворица испитаници (20%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува на пат од дома до училиште
- Шестмина од испитаниците (30%) одговориле дека врсничкото насилство најмногу се случува на пат од училиште до дома и
- Останатите тројца испитаници, или 15% од испитаниците, на ова прашање дале одговор дека врсничкото насилство се случува на друго место, различно од оние кои се наведени

Дали лично сте наишле на случаи на врсничко насилство? Доколку одговорот е „Да.“, наведете пример.

20 responses

да

не

Da. Nasilstvo vo ucilisen dvor

да. навреда

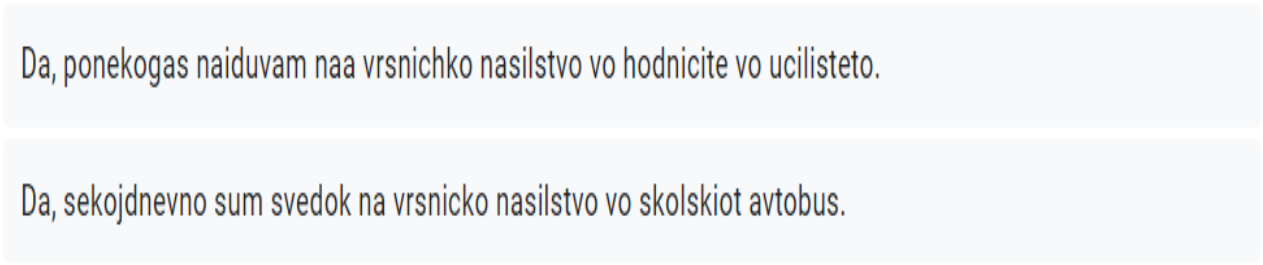
да. озборување

да. Често озборување, навреди и исклучување од друштво.

многу често

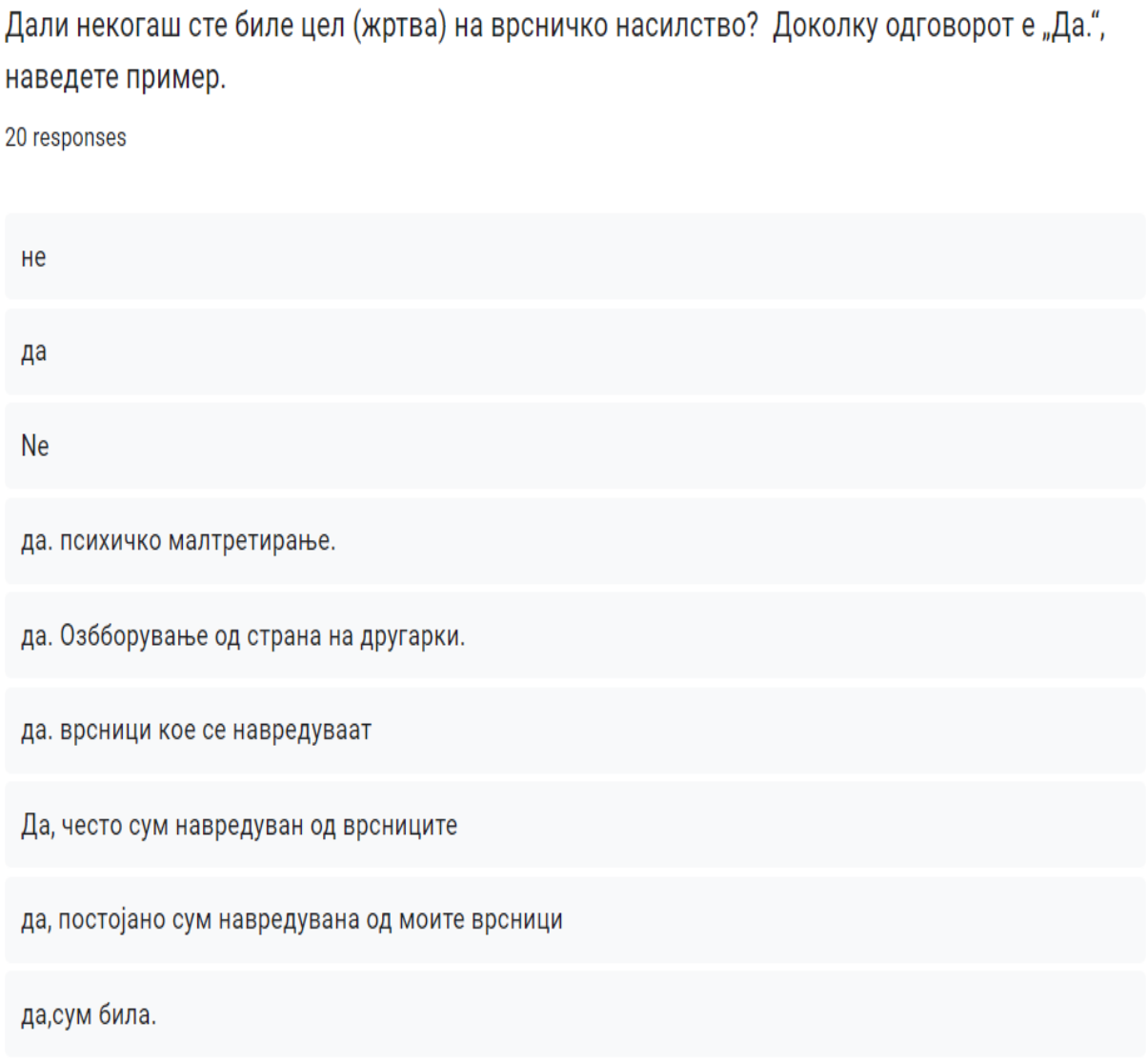
често се случува учениците да се навредуваат

/

Графикон 17 – Дали лично сте наишле на случаи на врсничко насилство? Доколку одговорот е „Да.“, наведете пример

Од погоре даденият графикон може да се забележи дека речиси секој од децата кои беа испитаници во оваа анкета се сведоци на врсничко насилство во училиште. Испитаниците најчесто наидувале на вербално врсничко насилство, како што се навредите едни врз други.

Да. Цели две години бев жртва на насилство од страна на мој врсник.

Ne.

Da, bev i seuste sum zrtva od strana na grupa moi vrsnici koi me voznemiruvaat, me navreduvaat, me turkaat i me udiraat.

Графикон 18 – Дали некогаш сте биле цел (жртва) на врсничко насилство? Доколку одговорот е „Да.“, наведете пример.

Поголемиот дел од децата кои беа анкетирани одговоја дека се или претходно биле жртви на врсничко насилство. Како што можеме да видиме, најчесто станува збор за навреди и озбоорувања. Но, можеме да забележиме дека доста често е застапено и психичкото врсничко насилство, а помалку и физичкото врсничко насилство.

Графикон 19 – Доколку сте биле жртва на врсничко насилство, каков тип на насилство било тоа?

Од дадениот графикон можеме да забележиме дека најчесто е застапено вербалното врсничко насилство, а најмалку е застапено психолошкото врсничко насилство. Од друга страна, вербалното врсничко насилство врз основа на етничка припадност, пол, вера, раса е застапено многу малку или воопшто го нема. Тоа во проценти е искажано вака:

- Четиринаесет испитаници, односно 70% од нив одговориле дека биле жртви на вербално врсничко насилство
- Четворица испитаници, односно 20% од испитаниците биле жртви на физичко врсничко насилство
- Десетмина испитаници, односно 50% од испитаниците одговориле дека се жртви на сцијално врсничко насилство
- Двајца од испитаници, или 10% одговориле дека се жртви на психолошко врсничко насилство и
- Ниту еден од нив не одговорил дека е жртва на вербално врсничко насилство врз основа на пол, раса, вера, етничка припадност или слично

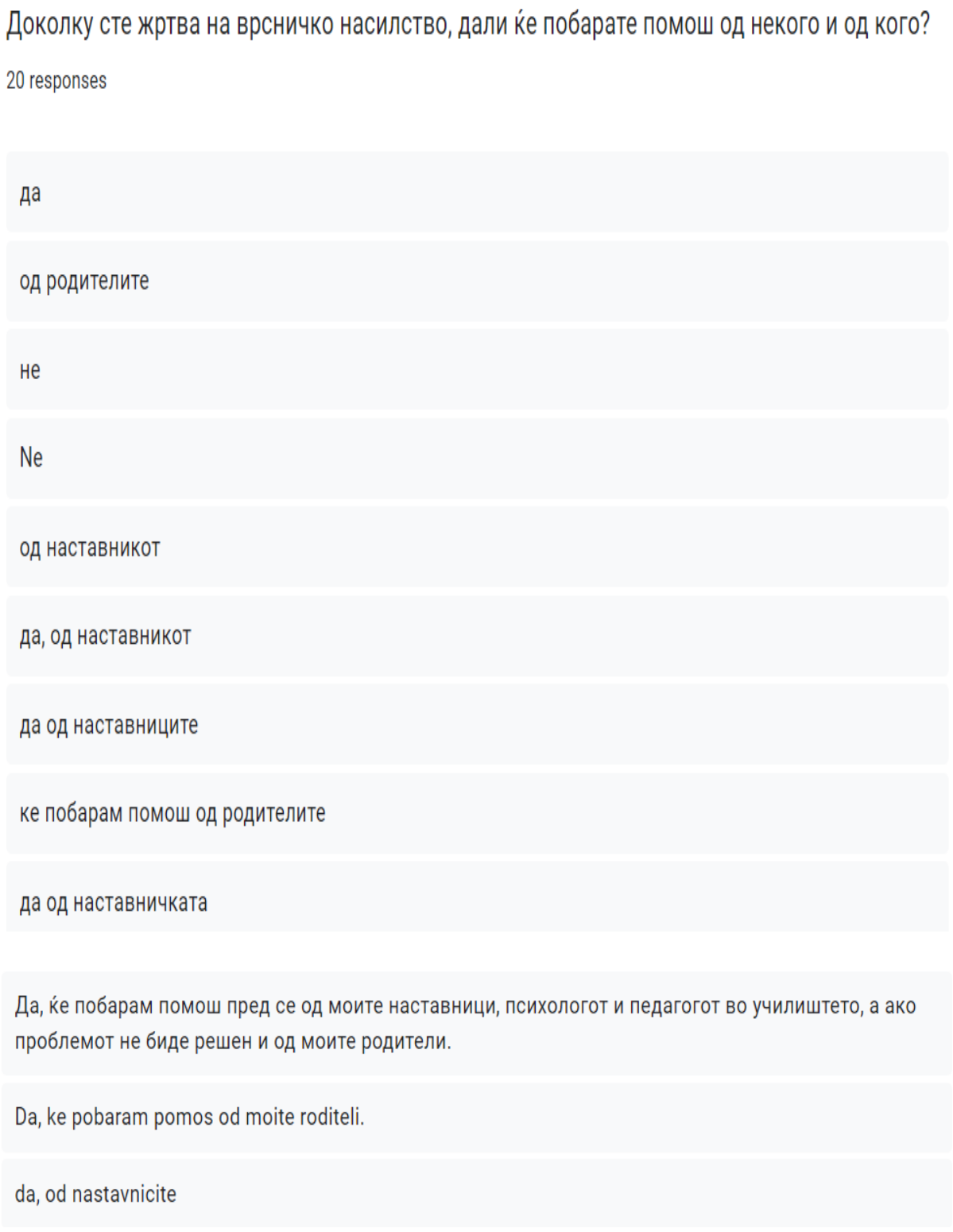

Графикон 20 – Дали во основните училишта се среќаваме повеќе со врсничко насилство врз момчиња или врсничко насилство врз девојчиња?

На овој графикон ни е претставен процентот на врсничко насилств врз момчиња и процентот на врсничко насилство врз девојчиња. Оттука, можеме да заклучиме дека според мислењето на испитаниците повеќе е застапено врсничкото насилство врз момчиња. Притоа:

- 60% од вкупниот број на испитаници, поточно дванаесетмина од испитаниците одноговориле дека повеќе е застапено врзничкото насилство врз момчиња, додека
- Останатите 40% од вкупниот број на испитаници, поточно осуммина испитаници го кажале спротивното – дека повеќе е застапено врсничкото насислство врз девојчиња

Со ова, уште еднаш е потврдена Хипотеза А - Полот има значајно влијание врз степенот на застапеност на врсничкото насилство. Тука, потврдени се и нејзините хипотези А1 и А2. Според Хипотеза А1, поголемиот дел од насилниците кои вршат врсничко насилство се лица од машки пол. Од друга страна, Хипотеза А2 укажува на тоа дека поголемиот дел од жртвите на врсничко насилство се лица од машки пол.

Графикон 21 – Доколку сте жртва на врсничко насилство, дали ќе побарате помош од некого и од кого?

Оттука, можеме да заклучиме дека најголем дел од испитаниците на ова прашање одговориле дека ќе побараат помош пред се од наставниците, а помал дел од нив кажале дека ќе побараат помош од нивните родители.

Графикон 22 – Според вас, дали степенот на застапеност на врсничко насилство во основните училишта расте или опаѓа?

Тука можеме да забележиме дека сите испитаници се согласни дека бројот на ситуации на врсничко насилство во основните училишта се повеќе и повеќе се зголемува. Ова претставува сериозно загрижувачки факт и поради тоа треба навремено да се дејствува, со тоа што ќе се преземаат ефектни и ефикасни мерки.

Какви мерки треба да се преземат, со цел да се намали степенот на застапеност на врсничкото насилство во основните училишта?

20 responses

казни

Prevencija

казни за насилниците

намалување на поведение

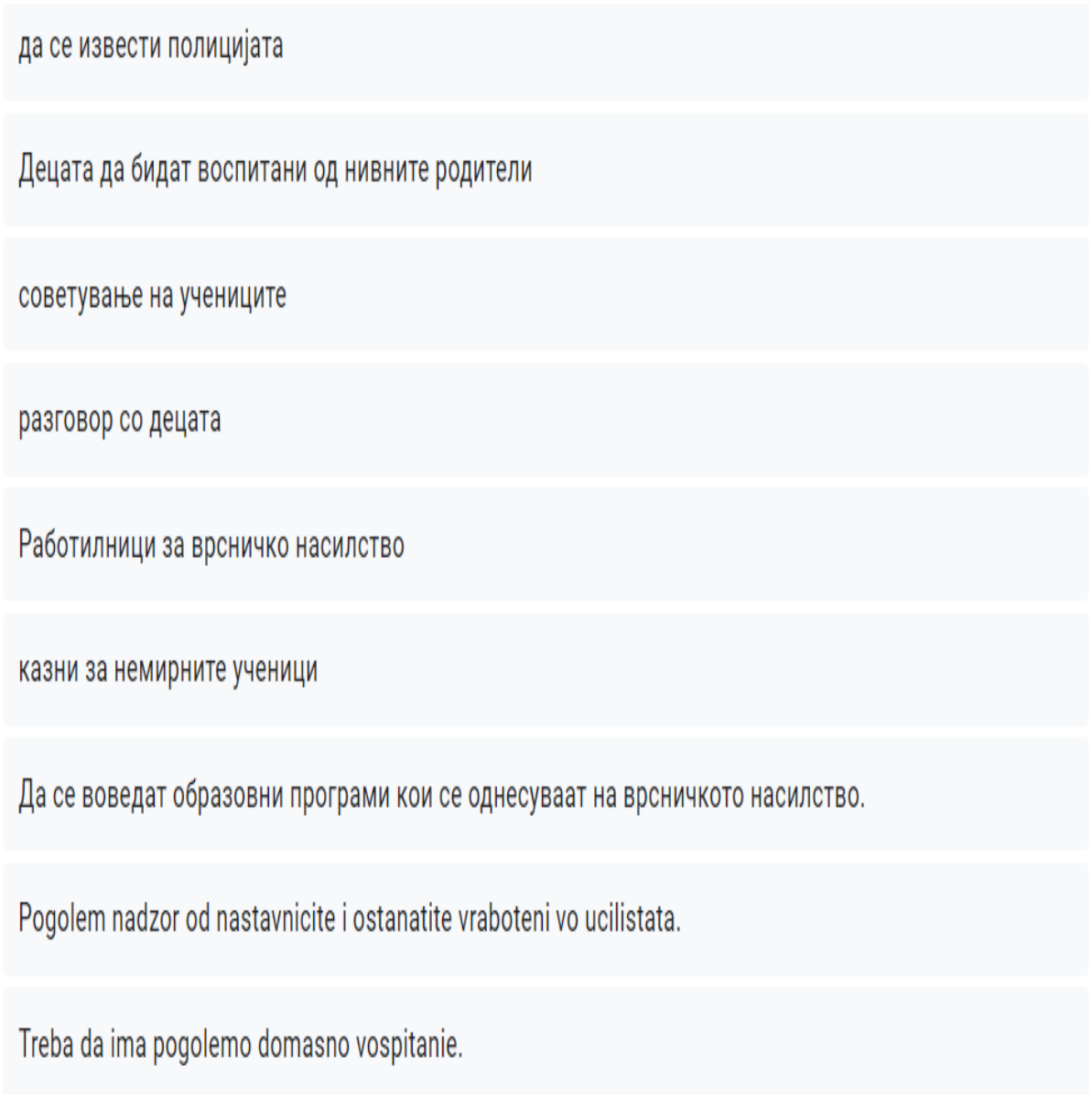
казнување

разговор со децата кои вршат насилство

поголема строгост на родителите

советување

толеранција помеѓу учениците

Графикон 23 – Какви мерки треба да се преземат, со цел да се намали степенот на застапеност на врсничкото насилство во основните училишта?

На ова прашање, децата дале најразлични одговори. Најголем дел од испитаниците одговориле дека е потребно да се има поголема контрола и надзор од страна на родителите на децата, со цел да не се доаѓа до ситуации на врсничк насилство. Во однос на ова, испитаниците укажале дека е потребно поголемо домашно воспитание на децата, секојдневно разговара и советување, како од нивните родители, така и од нивните наставници.

Исто така, дел од испитаниците одговориле дека како мерки за превенција на врсничкото насилство е потребно децата да се казнуваат на соодветен начин, на пример намалување на поведението на училиште.

Како заклучок на ова истражување, сакам да кажам дека момчињата почесто се јавуваат како вршители на врсничко насилство, за разлика од девојчињата.

Од друга страна, момчињата имаат тенденција почесто да бидат жртви на врсничко насилство, но со варијации според анкетите.

Момчињата се почести агресори од девојчињата, но нема убедливи наоди за родовите разлики во виктимизација. Тука ќе ја спомнеме и врската која постои помеѓу социјалниот статус на семејство од кое потекнува детето и врсничкото насилство, но и врска помеѓу средината на живеење и врсничкото насилство. Сето ова влијание на степенот на застапеност на врсничкото насилство во основните училишта. Со ова истражување, откриени се и статистички значајни разлики во видовите на врсничко насилство според полот.

Резултатите од ова истражување се однесуваатна разликите кои постојат во однос на степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и во предметната настава, како и степенот на застапеност на врсничкото насилство, во однос на полот.

Овие резултати можат да придонесат за препознавање на одредени фактори кои укажуваат на постоење на врсничко насилство.Овие резултати може да бидат од интерес и заедукативна интервенција бидејќи овозможуваат превентивно делување кај било кој вид на врсничко насилство.

Првата истражувачка хипотеза е потврдена, а тоа значи дека полот значително влијае на степенот на застапеност на врсничкото насилство во одделенската и во предметната настава. Откриени се значителни разлики помеѓумомчиња и девојчиња. Момчињата имале значително повисоки резултати од девојчињата кај сите видови на врсничко насилство.

Овие резултати за врсничко насилство, врз основа на пол делумно се согласуваатсо оние кои се пријавени во други студии. Во принцип, Смит (2019)[45]посочил дека двата

[45] Smith, P. K., López-Castro, L., Robinson, S., & Görzig, A. (2019). Consistency of gender differences in bullying in cross-cultural surveys. Aggression and Violent Behavior

пола покажуваат ист ризик да бидат жртви,но момчињата имаат поголем ризик да бидат агресори отколку девојчињата.

Спротивно на резултатите од моето истражување, со оглед на видот на врсничко насилство, и Кук (2010),[46]како и Менесини и Салмивали (2017)[47] посочиле дека момчињатапостигнале повисоки резултати во физичко врсничко насилство, додека девојчињатадобиле повисоки оценки во вербалното врсничко насилство. Според резултатите добиени од истражувањето на Путалаз (2007)[48]се укажува на тоа дека не постојат разлики во степенот на застапеност на врсничкото насилство, кога станува збор за полот.

Со оглед на резултатите, има голема потребата да се развие превентивна едукативна интервенција во основните училиштата, како во одделенската, така и во предметната настава.

Ова интервенцијата треба да ги има најмалку следните цели:

- промовирање на просоцијалното однесување на учениците,
- сензибилизирање на учениците за последиците на врсничкото насилство и
- информирање на учениците за протоколот за акција во случај да бидатвклучени во врсничко насилство.

Покрај тоа, обуката на наставниците во однос на врсничкото насилство е исто така мерка која според мое мислење ќе има значајно влијание и придонес кон справување со овој проблем кој е се почест во денешно време.Преку ваква обука треба да се зајакне информираноста за врсничкото насилство на членовите на училишниот персонал, за тоа кои се индивидуалните фактори на ризик за врсничко насилство, но и да научат како да ги откриваат симптомите поврзани со овој феномен, на тој начин што ќе се олесни раната интервенција.

Конечно, доста позитивно влијание би имало и развивањето на стратегии кои го фаворизираат вклучувањето на семејството во решавањето на проблемите кои се

[46] Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. School Psychology Quarterly

[47] Menesini, E., & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. Psychology, Health & Medicine

[48] Putallaz, M., Grimes, C. L., Foster, K. J., Kupersmidt, J. B., Coie, J. D., & Dearing, K. (2007). Overt and relational aggression and victimization: Multiple perspectives within the school setting. Journal of School Psychology

поврзани со врсничко насилство, како и обучување на семејствата за заземање на проактивен став за денормализација на ситуациите на врсничко насилство.

Особено важно е училиштето да спроведува инклузивен пристап и програми кои ќе го поттикнуваат учеството на сите ученици и целокупната заедница.

IV. ДЕЛ

4.1. ЗАКЛУЧНИ СОГЛЕДУВАЊА

Проблемот со врсничкото насилство се повеќе се дискутира. Забележливо е дека не е доволно истражено и нема доволно информации за неговата распространетост, форми, методи на превенција, репресија и справување со проблемот и последиците.

Се чини дека поинтензивно се зборува само во случај на трауматски инцидент чии последици не можат да бидат негирани и доколку имаат големо влијание врз целото општество.

Изложеноста на врсничко насилство, без разлика на кој начин е извршено, може да има долгорочни, негативни ефекти врз децата.

Врсничкото насилство кое се случува во периодот на основното училиште може да има долготрајни ефекти. Учениците кои се жртви на врсничко насилство може да имаат слаби образовни перформанси бидејќи нивниот интерес и учество во училиштето се намалува, а може да се појават необјаснети повреди и самоуништувачко однесување.

Емоционалните ефекти вклучуваат борба со ниска самодоверба, несоница, депресија и самоубиствени мисли и постапки. Покрај тоа, учениците кои се жртви на врсничко насилство имаат двојно поголема веројатност да страдаат од здравствени проблеми, како што се стомачни проблеми или главоболки.

Врсничкото насилство не влијае само на учениците, туку и на нивното семејство и соучениците. Чувствувајќи се немоќни и збунети, родителите и другите членови на семејството може да доживеат депресија, анксиозност и болести поврзани со стрес. Некои родители стануваат премногу заштитнички настроени кон своите деца, бидејќи сметаат дека „не успеале“ да ги заштитат претходно.

Од друга страна, пријателите и соучениците на ученикот кој е жртва на врсничко насилство може да се чувствуваат немоќни да помогнат, да чувствуваат вина поради тоа што не се залагаат за целта и да се плашат да не станат следната цел на вршители на врсничко насилство.

Со оглед на распространетоста врсничкото насилство, важно е да се разберат последиците од малтретирањето врз децата и адолесцентите, како тоа е поврзано со другите насилни однесувања и предизвици со менталното здравје, со цел ефективно да се решат.

Намалувањето на врсничкото насилство во основните училишта бара повеќестран и заснован на заедницата пристап кој вклучува итен одговор и реакција, како и поддршка за сериозни инциденти. Како дел од овие напори, училиштата може да размислат за проценка на зачестеноста, локациите и видовите на врсничко насилство за подобро да ја разберат моменталната состојба и да одредат соодветни планови за превенција и интервенција.

Училишта треба постојано да промовираат правила на однесување на училиште и на час, со цел да се подобри училишната средина за намалување на облиците на општествено неприфатливо однесување.

Училиштата треба да ги зајакнат своите капацитети за да можат навремено да обезбедат поединец за поддршка на децата со ризик да станат насилни и на децата жртви на насилство.

Училишните програми кои се однесуваат на градење младински вештини и позитивни средини, исто така, можат да бидат ефективни во намалувањето на инциденцата на врсничкото насилство и поврзаните фактори на ризик.

Превенцијата треба да биде дел од училишните програми или дел од наставната програма, со цел да се обезбеди систематски и континуиран тек на акција на сите учесници во образовниот процес.

Со оглед на тоа дека општеството е многу променето, а ние, просветните работници секојдневно детектираме несоодветно однесување кај поединците, кое потоа преминува во различни форми на врсничко насилство, мора да бидеме подготвени да дејствуваме во случај да забележиме ваков тип на однесување. Поради оваа причина, неопходно е да се биде подготвен и да се знае како правилно да се постапува.

Иако врсничкото насилство може да биде деструктивно и постојано, исто така може да биде доволно суптилно, така што наставниците не можат да бидат свесни за тоа. Бидејќи врсничкото насилство може да доведе до долготрајни психолошки,

емоционални и физички проблеми, од суштинско значење е наставниците да ги препознаат знаците на малтретирањето и како да се борат против него.

За да престанат со врсничко насилство, на децата им требаат јасни и конзистентни пораки за тоа што значи да се поврзете со друга личност на позитивен и здрав начин.

За да се намали врсничкото насилство, децата треба да ја разберат општествената одговорност и важноста да се залагаат за себе и за другите. За да престане со врсничкото насилство, сите ние треба да работиме заедно за да промовираме здрави односи и да го елиминираме насилството.

4.2. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- American Psychological Association - https://dictionary.apa.org/bullying
- A federal government website managed by the U.S. Department of Health and Human Services - https://www.stopbullying.gov/bullying/what-is-bullying
- Australian Education Authorities - https://bullyingnoway.gov.au/understanding-bullying/types-of-bullying
- Australian Human Rights Commission - https://humanrights.gov.au/
- Bullying No Way- https://bullyingnoway.gov.au/resource/fact-sheets/Documents/bnw-factsheet-4-signs-of-bullying.pdf#search=signs%20of%20bullying
- Bullying No Way - https://bullyingnoway.gov.au/
- Indicators of School Crime and Safety: 2019, A Publication of the National Center for Education Statistics - Ke Wang; Yongqiu Chen & Jizhi Zhang from American Institutes for Research and Barbara A. Oudekerk from Bureau of Justice Statistics
- J. C. León, J. Carmona, and P. García, (2010) "Health-risk behaviors in adolescents as indicators of unconventional lifestyles," Journal of Adolescence, vol. 33, no. 5, pp. 663–671
- J. C. Farias Júnior, M. V. Nahas, M. V. G. Barros et al., (2009) "Comportamentos de risco à saúde em adolescentes no Sul do Brasil: prevalência e fatores associados," Revista Panamericana de Salud Pública, vol. 25, no. 4, pp. 344–352
- Justin W. Patchin, Ph.D. Sameer Hinduja, Ph.D. - TWEEN CYBERBULLYING IN 2020, Cyberbullying Research Center, IN PARTNERSHIP WITH CARTOON NETWORK
- Leah J. Orchinik, PhD, (2023) Dealing With Bullying
- Livingstone, S. et al. 2011. Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries. EU Kids Online, Deliverable D4. EU Kids Online Network, London, UK
- Mary M. (2015) Peer-to-Peer Violence in the light of HS
- Mitchell K. J. (2021) Past Year Technology-Involved Peer Harassment Victimization and Recent Depressive Symptoms and Suicide Ideation Among a National Sample of Youth

- Menesini, E., & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. Psychology, Health & Medicine
- National Center for Educational Statistics. (2019). Student reports of bullying: Results from the 2017 School Crime Supplement to the National Victimization Survey. US Department of Education. Достапно на: http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2015056
- Orhideja Sh. (2019) FACTORS OF PEER VIOLENCE IN SCHOOLS AND PREVENTION PROGRAMS
- Patchin, J.W., & Hinduja, S. (2020). Tween Cyberbullying in 2020. Cyberbullying Research Center and Cartoon Network.Достапно.на:https://i.cartoonnetwork.com/stopbullying/pdfs/CN_Stop_Bullying_Cyber_Bullying_Report_9.30.20.pdf.
- Peer S. (2022) Roadblock politics the origins of violence in Central Africa
- Psychology Today - https://www.psychologytoday.com/us/basics/bullying
- Putallaz, M., Grimes, C. L., Foster, K. J., Kupersmidt, J. B., Coie, J. D., & Dearing, K. (2007). Overt and relational aggression and victimization: Multiple perspectives within the school setting. Journal of School Psychology
- R. Lowry, D. K. Eaton, N. D. Brener, and L. Kann, (2011) “Prevalence of health-risk behaviors among Asian American and Pacific islander high school students in the U.S., 2001–2007,” Public Health Reports, vol. 126, no. 1, pp. 39–49
- Robert D. S., (Jun 27, 2023) Peer violence and violence prevention
- Roxanne Dryden-Edwards, (2024) What is bullying? How can someone distinguish bullying from hazing or meanness?
- Smith, P. K., López-Castro, L., Robinson, S., & Görzig, A. (2019). Consistency of gender differences in bullying in cross-cultural surveys. Aggression and Violent Behavior
- The Consequences of Bullying, Contract No. HHSH250201600025G funded by the Maternal and Child Health Bureau, Health Resources and Services Administration, U.S. Department of Health and Human Services.
- C. Currie, Ed., (1998) Health Behaviour in School-Aged Children, A WHO Cross-National Study. Research protocol for the 1997/98 Survey, Research Unit in Health and Behavioural Change, University of Edinburgh.
- Christine B. et al. (2004) Peer Violence in Children's Residential Care

- Christine B. and David B. (2011) Children Behaving Badly: Peer Violence Between Children and Young People (Wiley Child Protection & Policy Series)
- Centers for Disease Control, 2019, достапно на: https://www.cdc.gov/violence-prevention/?CDC_AAref_Val=https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/yv/bullying-factsheet508.pdf
- Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. School Psychology Quarterly
- Childrens safety network - https://www.childrenssafetynetwork.org/child-safety-topics/bullying-prevention
- UNESCO Institute of Statistics
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2018) School violence and bullying: Global status and trends, drivers and consequences
- UNICEF Parenting - https://www.unicef.org/parenting/child-care/bullying
- Farrington D, Baldry A. Individual risk factors for school bullying. Journal of Aggression, Conflict and Peace Research 2010;
- Healthwise, S. (2023, June 25) Violent Behaviour
- World Health Organization https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289060929
- Walter S. D. and Martin D. S. (2013) Male Peer Support and Violence Against Women : The History and Verification of a Theory
- https://www.prevnet.ca/bullying
- https://parents.education.govt.nz/secondary-school/wellbeing/bullying/#looks-like
- https://www.cdc.gov/yrbs/index.html
- https://www.nlm.nih.gov/oet/ed/stats/02-900.html#fn1
- https://anti-bullyingalliance.org.uk/tools-information/all-about-bullying/prevalence-and-impact-bullying/prevalence-bullying
- https://www.gov.uk/bullying-at-school/reporting-bullying
- https://www.sanjacinto.k12.ca.us/apps/pages/index.jsp?uREC_ID=1958091&type=d&pREC_ID=2075840